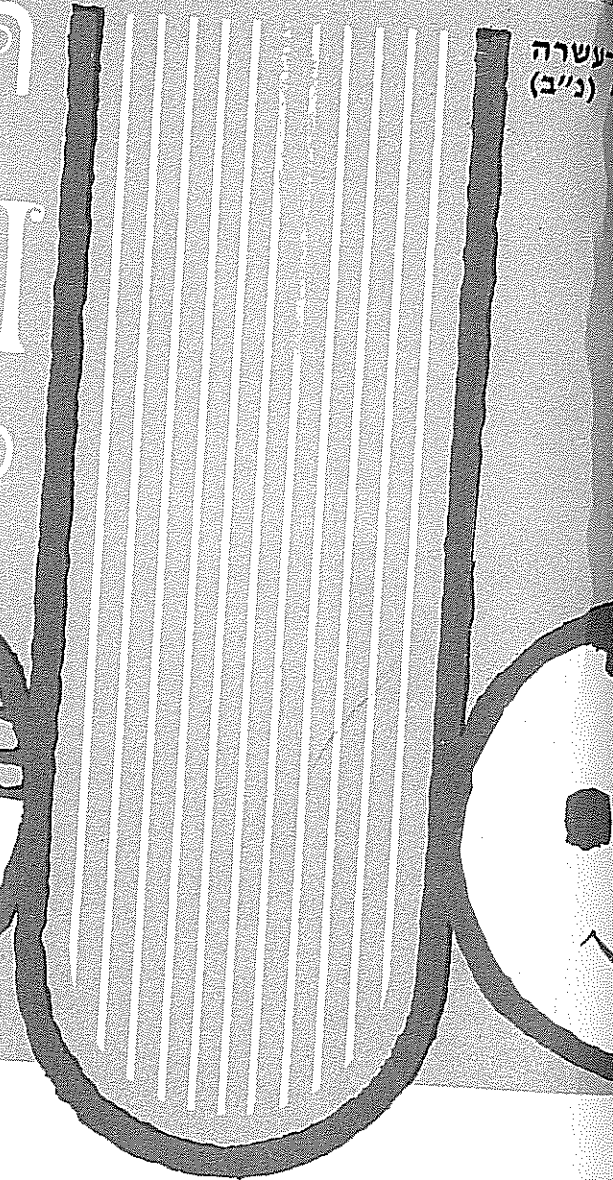
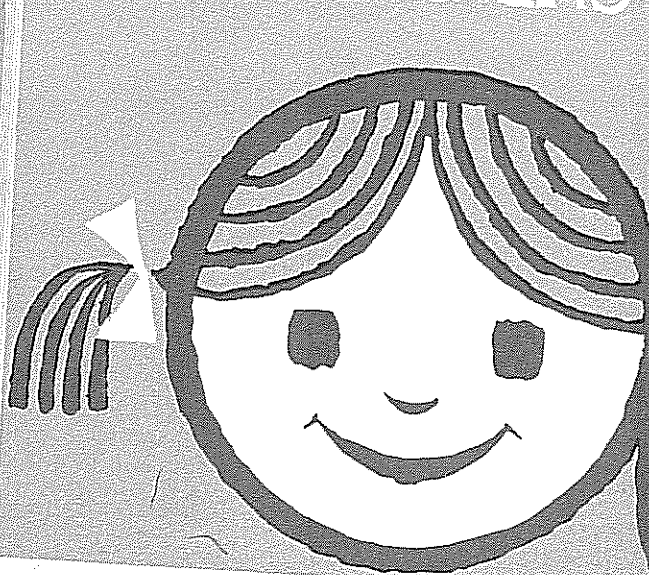

ספרות ילדים וזמרים

פתיח-מפתח

ספרות
ילדים
וזמרים
יוני 1987

עשרה
(נ"ב)

קרן בית הנשיא משרד החינוך והתרבות עיריית ירושלים — המחלקה לחינוך
המרכז לספרות ילדים

המערכת: גרשון ברגסון (עורך), ד"ר מירי ברוך (יועץ מדעי), חוה ויזל,
ד"ר אסתר טרסי, אביבה לוי (מזכירה)

כל הזכויות שמורות

בהוצאת משרד החינוך והתרבות, המדור לספרות ילדים, ירושלים,
דוד המלך 8 טל' 02-238202/4

ISSN 0334 — 276 X

דפוס רפאל חיים הכהן בע"מ, ירושלים
מיצבו בנו משה ז"ל

עיון ומחקר

87/17P

7
ש"ש

גולם ורובוט: הבובה כסמל מכונן משמעות

מאת סלינה משיח

ספרות המדע הבדיוני התפתחה מתוך האמונה בכוחה של קידמה מדעית, להביא גאולה למצוקות האדם. ואמנם, במחצית השניה של המאה ה-20, מביא שיגשוגם המהיר של הטכנולוגיה והמדעים, את תור הזהב של הז'אנר¹, לדור, אשר חזה בפועל במימוש נבואותיו של ז'ול וורן, (1828—1905), חלוץ הסוג הספרותי הזה. הכמיהה לכיבושו של החלל, ולצידה התרדה מפני ההיחשפות לחלל הזה והמנוכר, התיאור המדוקדק של המציאות והחברה העתידית, העימות עם הבלתי נודע והחשש מפני אובדן העצמאות והזהות האישית, אלה. ואחרים הם הנושאים המועלים בקפדנות כמו מדעית, והם אשר כובשים את הקוראים הצעירים היום, כפי שכבשו בראשית התהוותו של הז'אנר. נראה שלפירוט המדעי, והפסבדו-מדעי, תפקיד מכריע בהחדרת תחושת אמינות והסתברות, אצל קוראים שהם מבוגרים מכדי להאמין לקיסמי הפיות ולזמנה המיתולוגי של המעשייה, זמן היה היה. חשופים לאינפורמציה אנימטית, המעוגנת בעולם התקשורת של המבוגרים, נתפסת האמת ה"מדעית", ככל שהיא דמיונית יותר, לאמינה ומסתברת יותר.

לדוגמא, בסיפור המדע הבדיוני, מקרון 1, אנו מוצאים שעטנו פסבדו-מדעי, האמור לשכנע, לא בשל המהימנות המדעית, אלא משום השימוש במונחים הנראים כמו לקוחים מעולם המדע: "שנת אלפיים חמש מאות עשרים וחמש. בעקבות נסיון טלמעתק שניכשל הוטל טיס הניסוי, דיויד גלן, לתוך החלל, דרך מרכז הגלקסיה. הוא מגלה שם יקום חלופי" ... הטלמעתק שנכשל הינו: "נס העברה אלקטרו פיסי, שהעתיק עצמים מנקודה לנקודה שרחוקה ממנה אלפי קילומטרים תוך שניה אחת. הטלמעתק ניצל אנרגיה מטאורית והיו בו אפשרויות אדירות להנחתה מיידית של חלליות על כדור הארץ, או לחלופין לשלחן לחלל תוך שניה".

ShIPLEY Joseph T. ed. *Dictionary of World Literary Terms*. (Boston, The Writer, inc. Publishers. 1970).

2. רוסו נירה, מקרון 1 נגד חשבו והשלדונים, תל-אביב, מודן הוצאה לאור בע"מ, 1987.

אשר בעזרתן מצליח הקורא להשליט סדר בעולמו הכאוטי, להיטהר מחוויות מכאיבות, ולחוש תחושה של התמצאות ושליטה, במקום בו נדמה כאילו נשמטת קרקע המציאות ואובדת האחיזה.

את מקום בובת העץ, הפלסטיק או הבד, תופשת בתום תקופת הילדות הראשונה, הבובה המכאנית, בובת הגולם והרובוט. עם השינוי באירת המשחק, חל שינוי במשמעות ובפונקציות אותן ממלאות עתה, דמויות סמליות אלה. לא עוד שעירים לעזאזל, הגולם באגדת המהר"ל מפראג, הגולם של פרנקנשטיין בסיפרה של מרי שלי¹¹, או גלמן, בספרו האלגורי של ליון קיפניס¹², ממלאים תפקיד של בובת על, שהיא בובת אל. בני אלמוות, כמעט אלים, כוחניים אך חסרי בינה ורגש, משמשים צלמים אלה כדמויות ביניים, בין בובת הבד ובין הרובוט הממוחשב. אך אלה כאלה, עלולים לאיים על קיומו הפיזי ובעיקר הרוחני (אבדן הזהות) של האדם, כשם שאלה וגם אלה, הנם תולדות והשלכות למשאלותיו הכמוסות של האדם: הכמיהה לחיי נצח והשאיפה לכוחניות ולהגנה.

בחוברת הקומיקס **מוטי והגולם**, ממציא הדוקטור לב-אבן, רובוט בשם אוי וידיד (מלשון אוי וי), בעל עיני לייזר המשמידות כל עצם הנגלה לעיניו. רובוט זה אמור היה להילחם "בשוגם" (מלשון שלום) הגולם, ובכך לעזור לדוקטור להשתלט על העולם. אלא שהגולם ובני משפחת קליין (הקטנים), מפריס את מזימתו של המדען, וכל זאת כדי שיתקיים מוסר ההשכל "כורה שחת בה יפול", או כדברי האב קליין: "האם לא אמרתי לכם שכל מה שהקב"ה עושה לטוב הוא עושה ז"ל" אלגוריה פשטנית זו, המיועדת לילדים, עושה שעטנו זול של ספרות פסבדו מדעית על רקע חברה יהודית, חרדית, כשבמרכזה הגולם, כסמל לתבנית אדם, שהנו יותר מאדם — חלום של אדם.

הבובה שהשתכללה לגולם, עוברת לגול נוסף, טכנולוגי ומדעי, והופכת לדמותו של הרובוט. בובת הרובוט הממלאת תפקיד ראשי בסיפורי המדע הבדיוני לילדים, מתאימה עתה לתפיסת עולמו של הילד — הנער, הזקוק לחיזוקים "ריאליים", ו"מדעיים" כדי שרמת ההסתברות האמנותית של הסיפורים לא תיפגם. הסתברות אמנותית זו מוצאת לה גיבוי בסדרות הקולנוע והטלביזיה, ההופכות את הפנטזיה המדעית-בדיונית, לממשית. דמותו של הרובוט הספרותי יונקת עתה, לא פעם, מדמותו של הרובוט הקולנועי, וזיקה הדדית זו בין שני המדיומים השונים, הופכת את הז'אנר הספרותי, לספרות המונים הניזונה, והמופרית על-ידי תעשיית הביגוד, האביזרים והצעצועים. דינאמיקה זו מבטיחה לז'אנר שגשוג ופריחה שאינם עומדים

10. אופק אוריאלי, "אגדת הגולם", בתוך סנדל הזוכית של החתול בנגפיים, תל-אביב, דביר 1981. עמ' 150—166.

11. קיפניס ליון, דחלימלך, תל-אביב, יעד, 1979.

12. מוטי והגולם, סיפורים מרתקים עם מוסר השכל, ירושלים, ח"י אנטרפרייזס, בע"מ, 1987, עמ' 26.

ביחס ישר לאיכותה, ולרמתה האמנותית של ספרות זו. עם זאת, כובשים ספרי מדע בדיוני אלה את לבות הקוראים, וזאת מסיבות שהן לעיתים חוץ-אמנותיות, ותלויות לא במעט, בפונקציה הסמלית-תראפויטית שממלא הרובוט.

הרובוטיקים מייצגים את התפיסה הקלאסית של הרובוט כדמות על, סמל כל יכול האמור לעזור לאדם אך העלול להשתלט ולשעבד אותו. אלא שכאן, עוברת תפיסה מורכבת זו, הרואה בגיבור הטוב את גילומו הפוטנציאלי של הרע, תהליך של פישוט, הדומה לזה הבא לידי ביטוי בסיפורי מעשיות, ובאלגוריות למיניהן: הרובוטיקים, הם הרובוטים הטובים, הכל-יכולים, המגינים והמושיעים, ואילו השקרניקים הם הרובוטים התוקפניים והזדוניים, אלה המבקשים למגר את ה"טובים", להשתלט על כדור הארץ, ולשעבד את תושביו.

שני ה"גזעים" מאופיינים באורח חד ממדי, פועלי וחיצוני, כיאה לגיבורים אלגוריים המייצגים את הטוב ואת הרע. אך בעוד ה"טובים" מבקשים להשתלב בחיי כדור הארץ, להגן על משאביו ועל תושביו — והם מסמלים תפיסות אבסטרקטיות כמו שלום, קידמה, אומץ ואהבה — מייצגים השקרניקים (כשם, מלשון שקר), הרס, כוחניות, בוגדנות ושנאה: "מגהטרון, מנהיג השקרניקים הפצה נפשו בכח. הוא רצה לשלוט בכדור הארץ כדי שיוכל לשוב אל הכוכב שלו, ומשם להשתלט על הגלקסיה כולה"¹³. לצידו של מגהטרון שהינו אקדח היכול להפוך עצמו לרובוט, עומדים רעד שהוא רובוט הריסה, הרס שהוא רובוט מחבל, וקרן לייזר שהוא רובוט ריגול. באופן זה מגלמים הרובוטים התוקפניים השלכות ויזואליות של חרדות קיומיות, (לצד סיפוק תאוות האלימות והקרב), ואילו הרובוטים המגינים, מבטאים את הכמיהה להגנה גברית, כל יכולה, כזו שתעמוד לילד בפני שואת ההרס ותבטיח לו את נצחון הטוב.

ספרי מדע בדיוני רבים בנויים כאלגוריות מסוג זה. אלגוריות אלו מזמינות את הקורא לפרש ולממש את הכתוב, באורח סמלי, כשלקע המציאות הספרותית הברדויה, הם מעמידים "מבנים אחרים של טוב ורע, של חטא ושכר ועונש, האמורים להלקח ברצינות... הם בונים... על נכונותנו להציע לבלתי מוסתבר פרשנות סמלית"¹⁴. זוהי הסיבה שהרובוט הפיקטיבי, בעולם הפנטזיה המדעית והפסבדו מדעית, מאפיין שר לילד לברוח אל עולם קסום והרפתקני אשר בו מתמלאות משאלותיו, ובאותה העת, לבטא באמצעות עולם זה את חרדותיו, ובכך לסייע לשכנו. שכן, עולם הפנטזיה "מציג באור טבעי ונורמאלי מצבים שהנפש אינה סובלתם ובכך מכשיר אותנו לשאתם"¹⁵. נראה לכן, שאת עיקר ההנאה מפיקים הקוראים מהפונקציה

13. רובוטיקים: זעמו של קרן לייזר, ת"א, מדן 1987, עמ' 8.
14. ברינקר מנחם, מבעד למדומה. משמעות ויצוג בספרות הבדיונית, ת"א, הקבוץ המאוחד 1980, עמ' 33.
15. סונטאג סוזאן, "שואה כלל עולמית כיצירה דמיונית", בתוך עולם בדים, בעריכת הלנה קלר, ת"א, עם עובד 1975, עמ' 330.

אמת או בדיה

מאת צפריה גר

כשקראתי סיפור באוזני ילדים הם היו מפסיקים אותי, לא פעם, בקטע המותח ביותר, בשאלה — "אמת או בדיה?"

אני יודעת שהשאלה הזאת, השובה לילד ומטרידה. כי גם ילד בגיל רך לומד לדעת שחשוב להבדיל בין אמת לבדיה. משום שהילד מטבעו אינו מסוגל עדיין — ואין לו הכושר השכלי המתאים, בשלב זה של חייו — להבחין ולהבדיל בין מציאות לחלום.

המבוגרים לוחצים על הילד שגייד להם אם מה שהוא מספר קרה באמת, או שזה פרי דמיונו. הילד לומד שהמבוגרים מייחסים חשיבות רק לדברים שקרו באמת. כשהילד מתרגש מהסיפור שאני מקריאה לו, חשוב לו לברר אם זה "באמת" או שאני "מוכרת לו סחורה" שערכה מוטל בספק — סיפור בדיוני.

הסופר רוקם את סיפוריו מחומרים רבים ושונים. בספר המציאותי ביותר, יש פה ושם פרטים שהסופר דמיון לעצמו, או בדה מלבו, וכך קורה ששני סופרים יתארו אירוע זהה והתמונה שתתקבל תהיה שונה. הקורא אגדות נישא לעולמות רחוקים, אבל בו זמנית, יוכל ללמוד על חייהם של אנשים, שחיו בתקופת חייו של הסופר מחברן של אגדות אלה. דון קישוט של סרונטס, רוכב על סוסו וחולם על עולם של אבירים וגבירות, אבל הקורא בספר לומד הרבה על נוף מולדתו של הסופר, על הדרכים המשובשות ועל השודדים והלסטים שבדרכים. המטוס הראשון שעליו קראתי בילדותי היה מרבד הקסמים של אלף לילה ולילה. במרבד המעופף היה יצור דמיוני שסיפר את האגדה, אבל לכל מי שקרא את הסיפור, היה ברור שהוא נמצא בארץ כל שהיא במזרח. לפעמים היה הדמיון של הסופר מתפרע ואז הוא היה זקוק לכוחות של קסם, כדי לעבור מרחקים של ת"ק פרסה על ת"ק פרסה.

הקפיטן נמו של ג'ול וורן, ב"80.000 מיל מתחת למים", הוא שונה. כשהצוללת המבהילה שוטטה כבר במימי האוקיאנוס, עדיין לא היו צוללות אמיתיות מהלכות מתחת לפני המים. מאז ועד היום יש לסופרים זריזים קפיצת הדרך, בעזרת מכוונות פלא.

בחרתי בצוללת של ג'ול וורן, כי זאת לדעתי דוגמה מצויינת. הסופר הכיר את הבעיות הטכנולוגיות של זמנו וידע מה הם היעדים שהטכנולוגיה שמה לפניו.

הצוללת שהוא "המציא", היתה כבר בנבכי התודעה, של אנשים שעסקו בתחבורה ימית. ג'ול וורן היה זקוק לצוללת שלו, כדי לתת לקפיטן נמו, "אויב האנושות", מפלט מתאים בעומקי האוקיינוס. הסיוט שהוא מהלך עלינו, הוא סיוט אמיתי ובעל תוכן רב.

בספר "מר אל כאן אנה", של פין, יש לנו ילדה בדיונית, אסופית שהופיעה מאי-שם. הספר מלא דמויות אמיתיות ונופים אמיתיים. תיאורים של גשרים ורובות ובתי-חרושת, שארובותיהם מעלות עשן, אבל הבדיוני, הוא מעצם מהותה של הילדה אנה. אנה מדברת עם האלוהים ועושה חישובים מתמטיים מסובכים, במשחק ילדים. הסופר המציא את אנה, כדי להראות לנו באמצעותה מה הם הדברים החשובים ביותר בעולמנו. לילד שרוצה ללמוד לחשוב בעצמו על עולם ומלואו, יהיה הספר הזה למקור של הנאה ופריצת-דרך למבט רחב יותר על עולמנו.

בספר מומו של מיכאל אנדה, יש מאבק קשה עם האדונים האפורים. האם תוכל ללדה קטנה לנצחם? מה הן הסגולות המיוחדות של פרח השעות? איך יכולה מומו להשתחרר מן הפח שטומנים לה האדונים האפורים? האדונים האפורים נותנים למומו כובה ממוכנת, אבל מומו איננה נופלת בפח, היא שונאת את הבובה משום שהיא חוזרת ועושה את אופן הפעולות ללא כל צורך וללא כל סיבה. הסופר מורטון רו, בספרו "הגל", מציג לפנינו שיעור בפסיכולוגיה קבוצתית, בבית-ספר תיכון בקליפורניה. מה שהתחיל כתרגיל חברתי, הופך למכשיר מפלצתי, המסוגל לשעבד אנשים למשטר אימים.

בספרים כאלה, ככלל, לא מטרידה אותי השאלה, אמת או בדייה. כשאני גומרת לקרוא בספר, נשאר לי המון חומר למחשבה ואני לומדת הרבה מן הכתוב וממה שמשתמע מבין השורות.

אבל יש גם ספרים סוג אחר ואחת היא, אם נכתבו לילדים או למבוגרים. ספרות קלוקלת. סיפורים כמו "הרובוטרקיס" או "סופר מאן". סיפורים המביאים אלינו יצורים בדיוניים מן החלל, ששולטים בהם חוקי קיום שונים משלנו. הם מבצעים פעולות חסרי טעם ועורכים מלחמות מבהילות והורסים עולמות. בסיפור כזה, גם אני נעצרת לפעמים ושואלת את עצמי — איך אפשר? לא פעם אני מניחה את הספר, כי אינני נהנית מן "ההבל השקרי", הזה.

אני חושבת שלא די בשימוש בטכנולוגיה ובמדע, כדי ליצור סיפור טוב. אם הסופר מתמצא במדעים וטכנולוגיות, הוא ייטב את הידע שלו וינצל אותו לטובה בסיפורו — כמו ג'ול וורן בספרו ואז אנחנו נצא נשכרים. כל אחד רוצה להציץ מעבר לפרגוד למה שעתיד להתרחש, אבל זה חייב להיעשות בשכל ובתבונה. כמו בסיפור "מר ג'קיל ומר היד", יש טעם לפיצול האישיות והסופר מנצל את הידע שלו, עד שאנחנו שבויים בקסמיו.

אבל בספרות-ילדים יש להקפיד יותר על האמת שבבדייה, הילד מתקשה עדיין בכוחות עצמו להבחין בהבדלים שבין אלה לאלה. הילד ייתפס בקלות דוקא "לסופרמאנים" ו"לרובוטרקיס". הוא יחקה אותם בליצנות ובשמחה. ייתכן

שתמים אחד או שניים, יקצרו אפילו מהמקפסות, כדי להיות סופרמאנזם אמיתיים.
בעיקר הילד יתפס לדמויות האלה שהן דמויות גדולות החוזקות על עצמן. אותה
מודת של בדייה לשונה נמצאת כמונו גם בקופקו ובצ'יפופו. בדייה לשמה שהיא
בדייה מסוכנת, כי אין ביצורים האלה חיים של ממש. הם "שקריים" כמו הגובה
הממסכות של האדונים האפורים בספרו של מיכאל אנדה, אינן ליצורים האלה
בנוסף כמו שלנו ואין להם גובלות גופניות וגוהניות כמו הגובלות שלנו.
פינוקיו הוא בובה מסוג אחר, לכל מי שקורא את הרפתקאותיו וסובל מטלטולו
של גובו העץ, שיצר ז'אפסו הזקן באהבה רבה יש הקושה בתמדת של ספרו על
החיים ממש ואף אחד לא מתפלא שהגובו הופך לילד חי.
מי שכותב לילדים צריך להרגיש שהוא פוסע על חבל דק הבדייה שיש בה אמת
והאמת שיש בה מן הבדייה.
האם הסופר מאן מסוגל לתזור לנפשו כפי שהודת הצנפור של המסיד
המאושר של אוסקר ווילד? האם הרובוטרקיס וקנפוקו ילמדו משהו חדש שישפיע
על מחשבותיהם של הילדים ויגיד אותם להי העולם הזה?
בכוונה לא בחנתי את מה שטאמר כאן לפני גילאים גרמות השכלה שונות. אני
פשוט רציתי להעמיד דברים באור הנכון. השאלה של אמת או בדייה איננה עומדת
כלל לפני הסופר. לו יש ספרו יש לו מסרה שאליה הוא חותר. אמת או בדייה
הן רק דרכים שבהן הסופר יכול לבחור לטוב או לרע.

החיים האמתיים הם האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית.

החיים האמתיים הם האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית.

החיים האמתיים הם האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית.

החיים האמתיים הם האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית. האמת האמתית היא האמת האמתית.

החזקה לאוסף את ה"חזקה" קצתה את קצתה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה

מאפייני "ההרפתקה" בספרי ילדים

מאת נילצה פרידלנד
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה

החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה

החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה
החזקה היא חזקה של החזקה מן החזקה יית החזקה לפי שיש לה

- מתוך "מדריך למורה" המלווה את "שיח סיפורים", הוצאת "מעלות" תשמ"ה.
- 1. מפונות ואנטון — אריז' קסטנר, תרגום: אלישע קפלה, הוצאת אחיאסף בע"מ.
- 2. מלכות דוד — יהודה בורלא, הוצאת ציריקובר בע"מ.

תום³ השובב ובעל המרץ הוא הרפתקן "מבטן ומלידה". אין הוא מסוגל לחיות על פי המקובל בשגרת חיי היום-יום האפורה של העיירה האמריקאית השמרנית והרדומה. הוא מואס במוסכמות הכובלות של המבוגרים, היונקות מדוגמטיות דתית. משחקיו עם החברים בנויים על הידמות והתחזות לגיבורים מן הספרים שקרא, כאשר בהם הוא תמיד ה"בוס", הקובע את "הכללים". הוא חולם על המצוי מן העבר השני של "המהוגנות": על פושעים ומלחמות, על שודדיים וגילוי אוצרות. לתום, בעל הטמפרמנט הסוער, ההרפתקה היא סס-חיים ויום בלי הרפתקה כלשהי אינו ראוי לשמו. ההרפתקה הגדולה והאמיתית, שאליה הוא אנקלע (היותו עד לרצח בבית הקברות, זיהוי הרוצח וגילוי האוצר), היא המשך לתעלולי משובה בבית הספר ובכנסייה. כמהפכן של ממש הוא רוצה לשנות את סדרי החברה המשע-ממים, ולהימצא תמיד במוקד האירועים המסעירים באמת. בעיצוב הרפתקאותיו של תום הרשה לעצמו מרק טויין להרחיק לכת בכתיבה הריאליסטית: מבצעו מעוטרים בהילה זוהרת של נועזות, רומנטיות ואבירות; תום הוא הגיבור החולם ואף המצליח להגשים את דמיונותיו במלואם.

נחום ורם חברו⁴ "זוכים" בהרפתקה כמעט בעל-כורחם. כגימנזיסטים עירוניים, בני-טובים, הם יוצאים בחופשת הקיץ אל המושבה לעבוד בבציר. חוש הבלשנות של רם והסקרנות שמגלה נחום בבני אדם — על רקע ימי המאורעות של השלטון התורכי — סוחפים אותם להיות שותפים בפרשה שהסעירה את היישוב בארץ. השניים אינם מתכננים את ההרפתקה, אלא נקלעים לתוכה. כיוון שאין המדובר אלא הם נענים למהלכים שנקבעו כבר בעבר. הילדים הירושלמיים פועלים כמשחזרים וכמעתיקים של מציאות רבת-הוד, והחדווה שמעניק להם המבצע נובעת מהיכולת לחיות שוב את גדולת העבר ו"להיכנס לנעליהם" של מנהיגים גדולי-שם. גם אם טיבו של המשחק משקף כיסופים לאומיים, שהם פרי הערכים של הסביבה הדתית ותוצר מובהק של החינוך — הרי הילדים נלהבים לא פחות מיכולת המימוש של יצר שלטון ומהתמודדות כוחות על המנהיגות בחברת בני הגיל. קסמו של המשחק בכך שהוא מגשר בין שתי משאלות אלה. המשחק המתמשך, חודר לחיים הממשיים של הילדים וגורם לשינוי בהתנהגות ב"חדר" ואף מחוצה לו. הגשמת החלום של ההרפתקה קשורה במשברים ובויתורים לא מעטים, והיא מובילה לבסוף להת-במשחק ילדים, והיריב אינו יציר-דמיון, אלא נציגי השלטון החמושים, רצופה ההרפתקה סכנות ורגעי חרדה לא מעטים. בכל זאת, הפרשה כולה מסתיימת בכי טוב ובתום החופש חוזרים הנערים ללימודים בבית הספר, כשמסקנתם היא: בימי הקיץ לומדים הרבה.

3. הרפתקאות תום סויר — מרק טויין, תרגום: אוריאל אופק, הוצאת מרחק.

4. החופש הגדול או תעלומת הארנזים — נחום גוטמן, הוצאת עם עובד.

עליזה⁵, הילדה הוויקטוריאנית, נקלעת, אף היא, להרפתקה משונה, כמעט בלא רצונה. בשל סקרנותה היא משתחלת ועוברת מעולמנו לעולם אחר, בעל חוקיות משלו. היא אינה בוחלת בהרפתקה, אינה נבהלת מהיצורים המשוניים ומשיחם וממשיכה בסיוורה בארץ הפלאות תוך שאילת שאלות אין ספור ותהייה על הסדרים ועל המנהגים של הטיפוסים שבדרכה. עליזה אינה מתייגעת מההתנסות בחדש, במוזר ובמפתיע ובוחנת אותם על-פי ניסיון-חייה והגיגונה היא. אף כי מסיפור ההרפתקה המופלא יכול להשתמע מרי נגד הרציונלי בעולמנו, שבו מבקשים שהדברים יהיו תדמשימיעים וחד-כיווניים, ברורים ומחושבים, הרי בסופו של דבר המסע כולו של עליזה הוא דמיוני המתרחש אי-שם במחוזות העלומים של תרדמה, במצב שבין מציאות לחלום.

סומכי⁶, הוא טיפוס של ילד אינטלקטואלי, בעל כושר חשיבה מופשטת, ויכולת ניתוח של בעיות ותכונות שאין הוא יכול להתעלם מהן גם בעתות של סערת רגש. סומכי חולם על מסע לארצות רחוקות, אקזוטיות, כאלה שהוא מכיר על הגלובוס מהשיעורים בבית הספר. הוא אינו מעוניין לשחק ב"כאילו" שהוא מושיע או גיבור כל-יכול. בדחף היוקד שלו לצאת למסע יש לא מעט סקרנות והרפתקנות, אך גם זעם ומרד בהורים שאינם מבינים לרוחו ואולי גם פתרון ללחצים בקבוצת בני הגיל. אבל סומכי אינו מגיע לכלל הגשמת חלומו. וכי לאן כבר יכול לברוח ילד ירושלמי, בעל אחריות וביקורת עצמית, בסיפור ריאליסטי מאופק, המתועד ברקע של שנות הארבעים המנדטוריות? לו הרי אין נהר, רפסודה ואי שומם, שבו ניתן להיעלם להרפתקה קטנה, בלא כל נזק. אצלו הרצון לברוח מן הבית הוא בגדר כיסופים, מחשבה קוסמת שהור מתרפק עליה, אבל הוא יודע היטב, כי אין היא בת ביצוע. הרעיון של ה"הרפתקה הגדולה" הוא "הנשק הסודי" שלו, והוא שולף אותו ומתענג על האפשרות של הגשמתו, בשעות קשות של מצוקה ובדידות. עצם המחשבה שיש לו מוצא מקלה עליו להתמודד בקשיים, אך אין היא גורמת לו להפסיד אפילו שעת לימודים אחת בבית הספר. סומכי נבון ובוגר דיו, כדי לדעת שהרפתקאות גדולות כאלה כמעט שאין מגשימים בחיים — ובוודאי שלא ילדים כמותו. במציאות הוא מסתפק בהסתבכות בהרפתקאות קטנות: היתקלות בחבורת בריונים, אובדן אופניים וגילוי אהבה לילדה בת כיתתו. ואולי דווקא זה, אשר יודע כי עליו להמשיך בשגרת החיים של ילד בבית ספר, שעה ושיוקד בו חלום על בריחה ועל ארצות רחוקות הוא ההרפתקן ה"אמיתי".

5. עליזה בארץ הפלאות — לאיס קרול, תרגום: אהרן אמיר, הוצאת מחברות לספרות בשיתוף עם הוצאת א' לוי-אפשטיין.
6. סומכי — עמוס עוז, הוצאת עם עובד.

מספדת הספר היא היאט ביצ'ר סטון. מספדת אמריקאית שנוצרה ב-1811 לכומר שחטיף נגד העבדות בארה"ב. היא קיבלה חינוך פוהיטני דתני חמורה. תינוך שהתבטא, בין השאר, בהאזנה לפרקים מכתבי הקודש, שנקראו באוזני בני המשפחה ע"י הסב. היא נשאה לפהופסור לשפרות, במדינת מיין. כל השנים נתנה משפחתה מחסה לעבדים נמלטים, והיא עצמה היתה מטיפה נגד העבדות. הסיפור, שמטרתו להוקיע את תופעת העבדות בארה"ב, נתפרסם תחילה ב-40 המשכים בכתב-עת.

הסיפור ראה אור לראשונה בצורת ספר בשנת 1852 וזכת להצלחה עצומה. תוך שנה נמכר במליון עותקים, ותורגם לשפות רבות. כמו כן עובד לתיאטרון ולקולנוע. זהו אחד המקרים המעטים בהיסטוריה שספר אכן השפיע על מהלך המאורעות. הוא היה אחד המדרבנים למלחמת האזרחים בארה"ב, שנשתיימה בשחרור העבדים השחורים אברהם לינקולן עצמו העיר על הסופרת: "האשה הקטנה שחוללה את המלחמה הגדולה". ביצ'ר-סטון נפטרה בקונטיקט ב-1896.

לאחר שהספר יצא, היו כאלה שסברו שתיאורי הסבל והאכזריות שבו אינם אלא פרי דמיונה של המחברת. תגובה זו הולידה ספר נוסף ושמו **מפתח לביקורת הדוד תום** (A key To uncle Tom's cabin), ובו מובאים בפרקים המקבילים לפרקי הספר הראשון, מסמכים ועובדות ששימשו מסגרת נכסית לספרה. המחברת מודה בפרק הראשון שאין זה מקובל לספק לקורא תומר מסוג זה. הדברים שהיא כותבת מעניינים גם היום:

"מנקודת ראות אמנותית אין זה ראוי אולי להראות באנו-כחצבוק ובאזניה אזורי נחצב כל חלקי של תמונת הפסיפס, כמו שבו אור זה אמנותי לפרק. את המורקס-היונקי של הסיפור ולהשוו את חושני השתי והעקב שבמנו נארגי ומה הוא, התרפס האמיתי של הצבעים שצבעו אותו. אלא שלספר הזה יש-מטרה שהיא מעבר לתחום האמנותי ומכאן מתבקשת הציבור מה הספרת תבעות שאין אפשר להפנות לציורה שכולה בדיונית. הקוראים מתחילים לציורה זה כאל מציאות, שנופתה נבדקה, והפתח בכנות ומכאן ראוי שהציורה תיפסק להגנה כראוי של מציאות".

מכאן אנא ילד, בא שפע של מסמכים וקטעים עתונותי הנואשים את אירועי הספר. בין גיבורי ביקורת הדוד תום יש לא מעט מוגלאטים (שאבותיהם היו בעלי אחרונות לבנים) הנראים: כלבנים. נסתפק איפוא באחד הנסמכים המובאים בספר "מפתח לביקורת הדוד תום". הקטע לקוח מן העיתון "צ'לטנוג' גאזט", שהופיע ב-15/6/1852:

פרס של 500 דולר

הא חסדו אליו, "הספר הזה" יחוש, אט: "החוקים זמם חסדו חלילה".

קא קסם זה "נמלטםן והחנות זמטה ב-25 במאי נער מולא טיבהיר מאה (הדוגשה במקורה - זמ"ה), חרש, יחד ב-22 חשמה וזשה במבט שטחי עלתה העולם להנאות: אדם לבן כי הוא בהנר מאה: חרש זה שערו צהבה אדמה ועיניו כחולות מעורכת שיננה יפה הוא יבאני מצויק אדק אנני בטוח חרש לשי שימשיך במקצוע זה המתוך פחדו שישחף. אף כי הוא נראה כאדם לבן ההדו של לתוכנות של כושי: הוא נהנה משירים קומיים ומביטויים שונים. הוא משרת בגית מצויק ומעיל

מאד בעבודה במלון. הוא גבוה, תמיר ויש לו הבעה מדוכדכת, בעיקר כשפונים אליו. לעתים הוא נוטה להיות כעוס וזועף. אין לי ספק שהוא פותה על ידי נבל כלשהו. אני אעניק את הפרס הזכר לעיל תמורת תפיסת הנער והגנב, ומסירתם בצ'טנוגה, אני מוכן להעניק 200 דולר תמורת הנער לבדו; או 100 דולר אם הוא יושב באיזה שהוא בית-כלא בארה"ב, כך שאוכל לקחתו משם.

ג'ורג' או רגלנד

הספר הזה לא תורגם מעולם לעברית, את הטקסט מצאתי בהוצאה סובייטית (בית ההוצאה לשפות זרות) משנת 1960, שנדפסה במוסקבה. מלבד הטקסט השלם של "ביקתת הדוד תום" נכללו גם קטעים מתוך "המפתח". המטרה הפוליטית ברורה. וכך נאמר בהקדמה ברוסית, בניגוד לטקסט האנגלי, ושום דבר לא השתנה בארה"ב, מאה שנה לאחר צאת הספר. במילים אחרות: הספר הפך גם למכשיר פוליטי במאבק בין שני הגושים למעלה ממאה שנה לאחר פירסומו.

ב

לפנינו מונח **אוהל הדוד תום** בשני כרכים בתרגומו של רפאל אלגר, ובהוצאת כתר 1986, בלוויית איורים טובים מאד של אבי כץ. בספר, על שני חלקיו ארבעים וארבעה פרקים ב-320 עמודים. חבל שנקטו בשם הישן והבלתי מדויק, "אוהל". נכון יותר היה לקרוא לספר "ביקתתו של הדוד תום", שהוא תרגום מדויק של השם המקורי: Uncle Tom's cabin. התרגום, לבד מכמה שיבושים פה ושם, הוא בדרך כלל שוטף וקריא. דומני, שרוב הקוראים מכירים את הספר במהדורות מקוצרות ומעובדות. הספר המלא הוא מעניין, אך לעיתים מייגע וארכני במקצת. אף-על-פי-כן ראוי לקרוא בו, כי כך מתגלה עולמה של המחברת, היודעת לשקף בצורה מפורטת את ההווי ואורח החיים מנקודת ראותה שלה. מאליו מובן שהמ-גמתיות ברורה ובלטת. מדי פעם משולבים קטעים עובדתיים והרהורים שתפקידם להסביר את האירועים. כמו, למשל, הקטע שבו מתווכח אזרח הדרום (המתנגד לשחרור הכושים) עם אחיו. שניהם צופים בלבן המצליף בעבדו הכושי. האחד טוען: "אחת מן השטויות שלמד תומאס ג'פרסון, המדינאי האמריקאי שלנו, אצל הצר-פתים. הבלים סנטימנטליים... אני עצמי סבור כי מחצית מן הדיבורים הדמוקרטיים האלה הם הבלים. זכויות שוות יש לתת לבעלי החינוך, התבונה, לעשירים ולמ-עודנים, ולא לאספסוף" (201). קטע זה כמו קטעים רבים אחרים יכול לשמש מוטו והסבר לפעילות האכזרית של הלבנים המתוארים בספר.

העלילה מורכבת למדי ועיקרה: שלבי, שהוא "האדון הטוב", נאלץ לנוכח את הדוד תום בשל חובותיו הגדולים. הוא מבטיח לשחררו כשיהיה בידו די כסף. אך הדברים מתפתחים אחרת: תום נופל בסופו של דבר לידי אדון אכזרי, לגרי, שהורג אותו במכותיו. וכשמוגיע ג'ורג' (בנו של שלבי) כדי לשחררו, כבר נפח תום את נשמתו. כחודש לאחר מותו, משחרר ג'ורג' את כל עבדיו. והספר מסתיים בפנייתו של ג'ורג' אל עבדיו המשוחררים:

"על קברו, ידידי היקרים, נדרתי כי לעולם לא יהיו לי עוד עבדים כל עוד אוכל להקנות להם את הירותם. ואף אדם לא יסתכן עוד בגללי ולא יילקח מחיק משפחתו ומקרב ידיוויו כדי למות במטע מרוחק כדרך שהוא מת ולפיכך, בעודכם שמוחים בחירותכם זכרו כי אתם חייבים כל זאת לאותו אדם טוב, ותשיבו לו כגמולו ביחסכם לאשתו ולילדיו. ובכל פעם שתעברו ליד ביקתתו של הדוד תום תחשבו על הירותכם. תהיה חירותכם לכם מזכרת ממנו ותשכילו ללכת בעקבותיו ולהיות ישרים ונאמנים כמוהו" (320).

הדוד תום מסמל את הכניעה והאמונה באלוהים. הוא אינו מוכן לברוח, כדי לא להזיק לאדוניו. "הדוד תום" הפך בעשרות השנים האחרונות למושג שהשחורים בארצות הברית סולדים ממנו. ריצ'רד רייט ("בן כושים", "יליד הארץ") כתב בזמנו ספר סיפורים קצרים, ובהם טיפוסים של כושים מרדנים, וקרא לו "ילדיו של הדוד תום"!

בספר הרבה דמויות: הזכרנו את שלבי ומשפחתו. נוסיף את אווה העדינה המבינה לנפשה של טופסי השחורה והפראית. אווה מתה ממחלה בנעמד סנטימנר-טלי צובט-לב. ישנה גם אלייזה המולאטית שמפרידים אותה בכוח מבעלה ג'ורג'. אחת הסצינות המפורסמות היא אלייזה הבורחת, כשילדה בזרועותיה, על פני הקרח המתבקע בנהר — לקראת החופש. יש תיאור מפורט של לבנים קווייקרים המבריחים עבדים אל החופש בקנדה. פה ושם יש תמונות של הומור כאשר הכושים מערימים בדרכם שלהם על אדונם האכזרי. למרות אורכו יש בספר לא מעט נקודות של מתח, וסצינות שיביאו את הקורא להזדהות עם הטובים והמוכחים. היחס לכושים הוא פטרנאלי ו"מבין" — אך צריך לקרוא את הדברים בהקשר של התקופה שבה נכתבו.

אווה, בת אדוניו הטוב של תום (באחד מגלגולי מכירתו), אוהבת אותו. הוא גם משפיע עליה בדרכו:

"ואוה גמלה לו על כך. היא קראה יפה, והיתה קוראת לו **מכתבי הקודש**. תחילה עשתה זאת אך כדי להשביע את רצונו של ידידה הצנוע, אבל אחר כך החלה היא עצמה ליהנות מאוד מן הקריאה, שעוררה בה תחושות עמוקות מן הסוג שמרגישים ילדים בעלי דמיון" (194).

אחד הקטעים המזעזעים והמושכנעים הוא תיאור **מכירה פומבית של כושים**: קור-הרוח של המוכרים והפחדים של העבדים פן יופרדו מקרוביהם. כמו למשל, האם השחורה הזקנה המבקשת שאותו אדון שקנה את בנה החסון, יקנה גם אותה:

"קנה גם אותי, אדון, בשם אלוהים! קנה אותי, אני אמות אם לא תקנה אותי. — 'תמותי, אם אקנה אותך, זהו, אמר היילי, 'לא'. והוא סבב על עקביו. עד מהרה נמכרה גם הזקנה. האיש ששוחח עם היילי, ואשר נראה אדם רחמן, קנה אותה תמורת סכום פועט. אחר כך החל והקהל להתפזר" (104).

למרות פגמיו, "אוהל הדוד תום" הוא עדיין ספר מעניין ומעורר מחשבה. ומכיון שתופעות העבדות והדיכוי לא פסו מן העולם, אפשר לגלות בו קטעים שלא איבדו מן האקטואליות שלהם.

לשונה של תמר אדר טבעית וקולחת, גם כשהיא משתמשת בניבים "גבוהים" וגם כשהיא משלבת "סלנג", או נסיונות "הסבר" לילד. הלשון מרובדת בקונוטציות המעמיקות את העלילה ועם זאת משתעשעת הכותבת בשעשועי לשון, כשהיא מוציאה (או "מכניסה"), פסוק מפשוטו, או יוצרת צירופים משלה. יש ובטקסט מופיעים הביטוי, בשימוש הנורמטיבי, ובצידו, אותו ביטוי, בשימוש ש"הומצא" לו, דבר שיוצר מתח ועניין. ובתוך כל הפרד"ס — המירקם הלשוני הזה, חי, "נושם" ומדבר אל הילד, ללא חריקה או צרימה.

דוגמאות

ביטויים בעברית "גבוהה" או מקראית, כמו "חושך מצרים", "דרך המלך", "זקנים וטף", נשזרים אורגנית בסיפור המעשה, עד שהקורא הצעיר קולט אותם ב"הגיון העלילה" ואינו נזקק לפירוש. זוהי העשרה עקיפה, בלא מאמץ מצד הילד. ביטויים מן העגה ולשון ימינו, כמו: "אז שיהיה", "לשבור ת'רגליים", "איך ש... משתלבים, באופן טבעי עם הכתוב.

משחקי לשון שונים מצויים בסיפור. למשל: "מהכוכב הזה לכוכב הבא" (על משקל: "מעולם הזה לעולם הבא"), או משחק של צלילים כמו "עולם ממחשב", "עולם מכושף" ואפילו ריאליזציה של מטפורה מן "הסלנג" כמו: "יעשה המון רוח", כשהכוונה כאן "עשיית רוח", **בפועל**, ולא "התראוות" כמו בסלנג. הכותבת מנסה לא אחת "**לרדת אל הילד**", הן ע"י דברי הסבר גלויים, כמו: "בוסתן (זה גן פירות)", כאשר הסוגריים באים לעזרתה, והן כשהיא מדברת כילד ("היו שם בנות אולי מליון").

גם אמצעי מבע, כחרוזים (ולא דווקא בסופי השורות), **חזרות**, **הומור** ("פרירוח אחד נושף וכל הקהל מתעופף"), **דו־משמעות** ("לחש" במובן "לחשה", וגם "קסם") ומטפורות מרובים בשלושת הסיפורים.

המספרת אינה נרתעת גם מ"לצייר באותיות". כאשר המגדל רועד עד שהוא מתמוטט, הרי אותיות המילים "רעד" "יעד", בנויות פעם מימין ופעם משמאל, כאילו הן מתנודדות עד שהמגדל התמוטט.

רוב הקונוטציות המעבירות אותנו למקרא קשורות בפרקי הבריאה, גן עדן, המבול ומגדל בבל. ישנה ה"רוח העוברת" ("ורוח מרחפת"), משמיעה "קול" ומגיעה ל"גן" ("את קולך שמעתי בגן"). ו"המוני תפוחים עגולים... וכולם אדומי לחיים" ("תאווה הוא לעינים"). ולא רק "המגדל שראשו בשמיים" שאוב מסיפורי

4. נדגיש כי בתרה לא נזכר "התפוח" אלא "פרי". ה"תפוח", המופיע ביצירות אמנות רבות אצל גדולי הציירים, מקורו לא יהודי. ואמנם סיפוריה של תמר אדר אינם בנויים אך על מוטיבים מקראיים-יהודיים ואנו מוצאים בהם גם "פיה" ו"קוסם" ואף את כוחו של ה"לחש", כמו במעשיות העמים. לפנינו שילוב יסודות מקראיים עם יסודות של המעשיה העממית כשהם שזורים בעולם הדמיוני.

המקרא אלא אף הנוף כולו: "גן עדן", "מבול" ו"תהו ובוהו", כולם מן הנוף הלשוני-אסוציאטיבי המקראי.

בתוך נוף קדום זה מתרחשות עלילות הרחוקות במהותן מעולם המקרא והן מאכלסות בנוסף לשעשוע ולהנאה גם מסרים גלויים וסמויים לילד.

3. המסרים והשלכותיהם הדידקטיות

האם סיפורים אלה הם ספרות דידקטית? — ודאי שלא. האם הם סיפורי מתח והרפתקה בלבד? — גם כן לא. אמיתות, רמזים, עצות ומסקנות טמונים בתוך העלילות, והקורא עפ"י כוחו, "שומע" ומבין. נביא חלק מהם:

"לא לוותר על נקלה" (כדרכה של "פריכולה"); ולהעלות חיוך "גם בעת צרה" (כדרכו של "פריגיל"); או: "הדרך חזרה היא הרבה יותר קצרה"; "לעולם לא נדע אם לא ננסה"; "כל סוף הוא גם התחלה"; "הימים הכי גדולים נגמרים כשהשמש שוקעת", הן אמיתות, שכאשר הן מוגשות כאן מנותקות מן הקונטקסט, אולי הן מאבדות מכוחן, אך בתוך הסיפור, הן חלק חי מן העלילה ועם זאת, "מגניבות" הן לילד חכמת חיים. יש הרבה מן המלמד בהתנהגותן או בדבריהן של הדמויות, אם יוסר, כמובן, הלוט העלילתי, דבר, שכאשר המסרים כתובים ביד אמן, נעשה, כמו מאליו:

"אין קפיצת הדרך" — אומר הפס הירוק לפריבוסר הרוצה לקצר את הדרך לארץ-המחשב — "מוכרחים לעבור את כל המסלול בדיוק ולא רק בערך".

ובמקום אחר, הפס — שמוכן להשתנות למען פריבוסר ("אתכווץ, אתכופף, אחיה שמן, אחיה רזה"), אומר לה: "גם אם הדרך לא תהיה קלה, נעבור אותה ביחד ונתקן את התקלה". כשהדגש הוא על ה"ביחד", בהשגת המטרה המשותפת. את ה"כוכב האחר" גילה דווקא "פרינחת", כאשר "שכב לו על הגב בחיבוק ידיים". מתברר כי דוקא ה"חלמן" הוא בעל העין החדה. ואם, כדברי הכותבת, "מחשבות אי אפשר לראות", כדאי אולי להיות זהירים בכבוד "חלמנים" וחושבים (או מגלים).

עימות או מפגש בין שתי "תרבויות" (שני אורחות חיים ואורחות מחשבה) חוזר הרבה בסיפורי תמר אדר (ומצוי וחוזר אף בספר הפרס)⁵.

הפריכולים, אשר ראייתם היא ראייה ראשונית והם "מופתעים בכל עונה מחדש ממש כמו בפעם הראשונה" ולעומתם ה"איש והאישה" אשר "לוקחים גלולות" נגד כל רגש אנושי; או הפריכולים הספונטניים, לעומת תושבי "ארץ כלמקום", המיושבים; "סרגון שם הצבע" מול "סרגון שר השחור"; ועוד. אולי יש משום

5. הדייג הבן הדייג האב. הליצן הצעיר מול הליצן המזדקן. וכמובן הליצן מול הספן ולמול החתול, ועוד.

6. עולים בנו דברי ביאליק "על המראות הראשונים אשר אינם בחיתוליהם", ו"אין אמת כאמיתם ואין ממש כממשם" (מתוך "ספיח").

שבהן הוא נתקל, והקורא מתוודע אל חייו של העיוור בדרך בלתי אמצעית, מתוך הזדהות עמוקה.

עתה ראה אור בהוצאת "כתר" ספר נוסף בנושא זה, "אור ואלכסנדרה" ליצחק נוי. אולם, שלא כקודמו, גיבור הספר "אור ואלכסנדרה" הוא ילד עיוור, והמחבר יצחק נוי הוא מבוגר פיקח, העומד מן הצד ומסוגל לתהות על קנקנו של הילד העיוור, על הקפריזות הפוקדות אותו ועל קשייו להתמודד עם מומו. זווית ראייה זו, שבה מתבונן המספר בגיבוריו מבחוץ, ומציגם בפני קוראיו הצעירים, משנה את מגמת הספר, ואף עלולה ליצור ריחוק בין הקורא ובין גיבורו.

יצחק נוי גבר על המרחק של המחבר-המספר הרחוק מדמות גיבוריו באמצעות גיבור-המספר, הנוטל חלק פעיל בעלילה. מספר מבוגר זה, דן, נפגש בילד אור (ששמו ניתן לו בלשון סגיי נהור על היותו שרוי בחשכה, עמ' 14) ובחברתו העולה החדשה מרוסיה, אלכסנדרה, ולאט לאט מתקרב אליהם ומשתלב בחיי היום יום שלהם. המחבר שילב בעלילה מספר בעיות, שכל אחת בפני עצמה יכולה לשמש נושא שראוי לספל בו: ילד עיוור הזקוק לעזרה ולחברה; ילדה עולה חדשה ששפתה העברית עילגת ואף היא זקוקה לעידוד ולתמיכה; אם לילד עיוור שבעלה נטשה עם היוודע לו המום בו לקה בנו. בעיות אלו, אף שהן בעלות מטען אמוציונאלי רב, לא גררו את המחבר ליתר סנטימנטאליות או לפאתוס. הגיבורים הזקוקים לעזרה עוזרים איש לרעהו בדרך הגיונית ומאופקת, תודות לדמותו של המבוגר הנכנסת לחייהם, שהוא איש חכם ובעל תושיה. הוא מתקרב אל הנער העיוור באקראי ולומד להכירו. הוא מלבן איתו את תיסכוליו והתפרצויותיו, עוזר לו לצאת מן הסבך החברתי ביחסיו עם אלכסנדרה, ובתוך כך אף מתקרב לאימו ומשקם בכך את המשפחה ההרוסה.

שילובו של המספר בחיי הגיבורים הופכת את עדותו לאותנטית. הוא רואה במו עיניו את אור העיוור בקטנות היומיום, ומספר לקוראים את תוויותיו "האמיתיות". בכך הופך הספר להיות ריאליסטי ומשכנע, אמצעי זה של גיבור-המספר מבטל את עמדת הריחוק של מחבר הבא מן החוץ, שכן, הגיבור המספר בגוף ראשון על עצמו ועל יחסיו עם הגיבורים האחרים, מספר גם בגוף שלישי על ההתרחשויות, ומקרב אותן לקוראים.

אור, גיבור הספר, ילד כבן תשע, קולט את העולם בחוש השמע ובחוש המישוש, כדרכם של העיוורים. אין הוא ילד "קל". ההיפך הוא הנכון: הוא משיג את מבוקשו על ידי התפרצויות כעס וצריחות; הוא אגוצנטרי ודורש מן הסובבים אותו התחשבות ללא גבול, ומנצל בכך את מצבו המיוחד. הוא נעזר בחברתו אלכסנדרה המתארת בפניו את אשר רואות עיניה, אך אינו מתקן את שגיאותיה בעברית, כדי להשאירה במצב נחות ולהאריך את תלותה בו. החיבה שהוא רוכש לה גורמת לכך שהוא מקנא בבן-זודה וניה, העולה החדש מרוסיה. המחבר מצייר בו דמות עגולה, ואינו מטיח את חסרונותיו של העיוור הצעיר, עם זאת, מתוודעים הקוראים אל מצוקותיו של העיוור, אל קשייו וסבלו, ולומדים להבין את התנהגותו הקשה.

בעיית ההליכה ברחובות העיר באמצעות מקל נחייה, מוצגת בספר בצורה מוחשית. אור רוצה להגיע לעצמאות, ולהלך ברחובות בעצמו. הוא דורש שלא יסיעוהו לבית-הספר (אגב, לא בית-ספר לעיוורים, אלא בית ספר רגיל שבו הוא משתלב). נוגע ללב התיאור של מאבקו והתמודדותו. חוויה מיוחדת היא לקרוא על יחסה המבין של אלכסנדרה אליו בלוותה אותו בדרכו זו. המחבר הציג בפני הקורא עזרה לזולת הראויה לציון.

אף הכתיבה והקריאה בכתב ברייל מסופרת לקוראים, הן בהבאת המידע על הממציא (עמ' 41), והן בשימוש במכונה ובלימוד הכתב לכל ילדי הכיתה.

אולם, דמותו של דן, הגיבור-המספר, היא בעיני דמות לא טבעית ואף מושלמת יתר על המידה. צינתי לעיל שזו דמות שיצר המחבר כאמצעי להביא את עולמו של העיוור אל הקוראים הצעירים. אולם, בהיותו גיבור בעלילה ריאליסטית, הוא חייב להיות אמין. כאן הוא מגלם את החכם, בה' הידיעה, הנבון והמבין, כעין פסיכולוג המנתח כל סיטואציה עם הגיבור, מלבן אותה לגיבור ולקוראים גם יחד. ברור לנו, שרק פסיכולוג טוב יכול להבין לכל תהפוכותיו של הילד העיוור, ואף לפרוש אותן לעיני הקורא. בכך מצליח דן, והקוראים מודעים לבעיות. המטרה הדידאקטית פסיכולוגית התנגשה בספר זה במרקם הספרותי של הדמות המספרת. דבר זה בולט גם בריבוי השיחות שבין בן-המספר ואור, שיחות ההולמות לעיתים את שפת הפסיכולוג. אין ספק, שהמחבר של הספר חי מקרוב את בעיות העיוורים והשכיל להציגן לפני הקורא, אך עירבב את דמותו עם דמות גיבורו.

עם זאת, אין הדבר גורע מערכו הרב של הספר ומן העניין והמתח המלווים את הקורא בהציצו אל חייו ונפשו של ילד עיוור. הספר ראוי להמלצה חמה, והוא מתאים גם לקריאה מונחית ולדיון בכיתה.

"אם רוצים להלחם בשנאה - יש להתחיל בילד"

על "חיים ומלים"

"כל שירי הולכים אליך, אמא,

כל שירי הם נכדיך, אמא".

(כל שירי. חיים ומלים 266)

מאת אלישבע רוזנבוים

עם החור הגדול בראש ובלי הידיים והיא יושבת על הרצפה על יד הבובה ומדברת אליה: אסור לבכות, אלישבע, הנה, גם אני לא בוכה, והילדה אינה בוכה אך מתחת לעפעפיה יורדת דמעה...".

הילדה הזו והבובה הזו והדמעה הזו — דומני שאין מי שנקרו על דרכו שירי הילדים של מרים ילן ולא מכיר אותן*. ובכן, מה מתאים ומה לא מתאים לילדים? ומדוע? מה "עושה" יצירה שתתאים להבנתו ולתפישתו של ילד? אני בוחרת בקטעים מהספר "חיים ומלים" אשר קרובים בתוכם לקטעים מספרי הילדים של המשוררת, ואני מנסה לעמוד על המרכיבים הספרותיים ה"עור" שישם" קטע מסויים מתאים למבוגרים ואחר מתאים לילדים, כאשר האבחנה

בשנת 1978 יצא לאור ספרה של מרים ילן-שטקליס ז"ל "חיים ומלים".

בהקדמה לספרה זה היא כותבת שכל הדברים המופיעים בו, מה שמאחדם הוא ש"אינם מתאימים להבנתו ולתפישתו של ילד" (שם עמ' 16).

למרות זאת פגשתי בספר דמויות, חוויות רגשיות, מצבים והלכי-נפש המורכרים לי מן היצירות שהמשוררת כן רואה אותן כמתאימות לילדים.

והרי דוגמא (אחת מני רבות): בספר "חיים ומלים" מופיע סיפור בשם "הדמ" עה" (עמ' 329) זהו סיפור על ילדה קטנה ועל אמא עצובה. סיפור על רעב ועל מל-חמה ומופיע בו קטע זה: "הילדה נש-ארת לבדה בבית הריק אבל היא איננה לבדה, הלא אלישבע עמה, אלישבע שלה

* ספר הגדי, אלישבע מסכנה 36, אלישבע מה נחמדת 37.

יש לי סוד, מעשה בילדה בודדה 149, דני גבור 175.

גם איני יודעת אם הדברים הם דמיון או אוטוביוגרפיה. בכל יצירה ספרותית יש מיזוג של שניהם. לעיתים בהלך נפש יש הרבה מהאוטוביוגרפיה" (מתוך ראיון שפורסם במעריב ב' טבת תשל"ט בעקבות צאת ספרה — חיים ומלים — לאור).

הדרך השלישי בכנס השירים והסיפורים שהוציאה המחברת לאור נקרא "ב' חלומי" והוא פותח בשיר "לא פילים ולא עץ" ואלו שורותיו הראשונות:

דודתי מפוזרה

לי סיפור כזה סיפרה:

בין אישם ובין הלום

בין אמת ובין חלום,

שביל ארד־קצר נוהר,

ממהר־דוהר־דוהר.

ובשביל ההוא טילתי,

בשמים הסתכלתי,

והשביל עמי טיל²,

המשכו של השיר הוא שרשרת של דברים בלתי אפשריים, מצחיקים, כגון: עץ שצומחים עליו פילים והר שהוא גם גדול וגם קטן.

אופיו של השיר קליל, יש לו קצב אחיד (טרוכיי) ומתנגן וחריזה פשוטה: א'א' ב'ב' ג'ג' — וגו' זהו שיר לילדים. שיר התואם את אמות המידה של המר שוררת המובאות במאמרה הנ"ל: "על ספרות לילד..." "הדרך אל לבו של הילד הקטן היא דרך דמיונו ועולם הדמיון השירה נאה לו, טבעית לו... יצירות אשר

בין "מתאים למבוגר" ו"מתאים לילד" כבר נעשתה ע"פ שיקול דעתה של המד שוררת עת קבעה באיזו אסגפה לכלול כל קטע. אנסה להסביר את שיקוליה.

ההקדמות לספריה השונים הן ראייה לכך שלמרות קביעותיה, מרים ילן שט"קליס ז"ל עצמה התחבטה שוב ושוב בשאלה: מה מתאים למי.

"...ניסיתי לרכז את התחומים המתאימים לקבר צות גיל מסוימות, אך יודעת אני שתחומי ההבנה של ילד, כל התפתחותו הרגשית והשכלית, כל ידיעותיו ונסינותיו — נקבעים על פי גורמים רבים מאוד ושונים מאוד, הגיל הוא רק גורם אחד בין הרבים ולכן ברור שמשגרת הגיל אינה קבועה במסמרות והיא גמישה מאוד." (יש לי סוד).

וכן:

"מבשרי חיתי במגעי עם ילדים ועם מבוגרים עד מה רופף אותו סולם, מה מלאכותיים ובטלים נראים לפעמים כל ההגדרות והסייגים בשטח זה, החסר גבולות והגבלות אשר נקרא לבו ושכלו של אדם קטן, כגדול. (בחלומי).

בראינות ובמאמרים שונים היא חזרה על השאלה ואל הנסיון להסביר את הדברים, בעיקר במאמרה: "על ספרות לילד" (חיים ומלים, 335). יחד עם זאת חשוב להדגיש שהנסיון להגדיר את תחום ההתאמה בא בדיעבד, לאחר כתיבה. על עצם הכתיבה היא אומרת: "אני משוררת לירית, מספרת מה שנעשה בנפשי ולא כותבת בשביל מישהו, לא לילדים ולא למבוגרים ומי יודע היכן הגבול, בין השניים ובין שירה לפרוזה.

1. ההזגשות שלי. א. ר.

2. מרים ילן שטקליס, שירים וסיפורים, הוצאת דביר 1986, עמ' 259.

מפעמת בהן שמחת הצליל, השעשוע...".
אבל אני, כמבוגרת, מוצאת בו עוד
רובד, בדיוק זה אשר עליו דברה המשר-
רת בראיון שלעיל: מי יודע היכן הגבול?

"בין אישם ובין הלום

בין אמת ובין חלום

שביל ארוך-קצר...".

כלומר, בין לבין עובר שביל החיים,
בין התחומים של מקום, של מציאות
ושל זמן.

והיכן, באמת, עובר הגבול בין פעם
לעכשיו אם הפעם מצוי בלבנו חזק, בהיר
וחי יותר מן העכשיו? בספר "חיים ומ-
לים" כותבת המשוררת:

א מ נ י

אמא שלי

הנה אני רואה את אמני

במו עיני.

כ ל כ כ צ ע י ר ה וכל-כך יפה

הנה עומדת אמני לפני.

אמא שלי.

ובת הצחוק זוהרת בשפתיה,

ואור גדול זורה בעיניה,

ושתי ידיה

שתי כנפים לבנות

שתי ידיה לוטפות את ראשי

ואת לחיי

והיא גוחנת אלי ואומרת בלאט:

ילדתי,

אמא, היכן את?

השמיעי קולך, כי אני עייפה מלצפות.

שומעת אני שקולך לא נשמע,

ואמא, גם את

צריכה את לזכר ולדעת

שגם אני לבדי ואין נפש חיה ליד

ע ש ר ו ת ב ש נ י ם

ואני מצפה עשרות בשנים

לקולך, לקולך, לקולך...

הפעלים: כירואה, עומדת, הביטויים:
במורעני, לפני, והפנייה הישירה: גם את
צריכה לדעת... יוצרים נוכחות כל-כך
מוחשית וכל-כך הווה — ובו-בזמן כבר
"עשרות בשנים" הבת לבדה והאם עדיין
"כל-כך צעירה"... אכן, "ארוך-קצר" הוא
השביל, והעיניים נישאות בכמיהה, בצ-
פייה בתקווה... לדמיון, לחלום, אל הרז-
חני "בשמים הסתכלתי".

ומי הוא באמת, המוביל, השביל או
ההולך בו? "והשביל עמי טייל".

וכיצד נבחין בין חלום ובין בדייה?
ובין אמת ובין שקר? — "שקר? —
סיפור לגדולים...".

"מסע אל האי אולי" — האם אפשר
תמיד להבחין? האם חובה להבחין?
התשובה היא בתוכנו, בהרגשתנו,
בתוך כל אחד מאתנו לעצמו, שוב ושוב
ותמיד מחדש.

בשיר "לא פילים ולא עץ" אני מוצאת
ביטוי תמציתי לדרך כתיבתה של מרים
ילן: בין לבין עובר לא רק שביל החיים
(של כל אדם) אלא גם "שביל המלים"
שלה: חלום, דמיון ומציאות זורמים
ביצירתה כולה כמשך אחד. והשיר הזה
מעביר לילד את המסר של "בין התחור-
מים": ילד שקורא את השיר לא מבין

3. מתוך אמני, עמ' 254. * כל ההדגשות הן, כמובן, שלי וגם ההשמטות. א. ר.

ולהזדהות אתם מתוך הנאה ובלי פחד
והרי גם :

זודתי לא נבהלה,
הדודה שלי גדולה !
אף השביל לא נתבהל,
והמשיך לו לטיל,
ופרת־משה־רבנו
החזירתם חיש אלינו.

והכל נגמר בשלום.

כלומר: זו קרקע שברבות הימים תוכל
לאפשר לו להכיר ביופי שבדינאמיות
שבין התחומים בחיים מבלי להבהל.
כללית, הדברים המכונסים ב"חיים
ומלים" — משתקפים מהם חיים עצור־
בים וכואבים ואין בהם ריכוך, אך מב־
חינה מסויימת הם מהווים את החומר
ההילולי שממנו נתגבשו גבישים זכים
ומלוטשים — יצירותיה לילדים.

בהכרח את המסר הזה אך הוא חש בו
ומרגיש אותו כי הדברים מוכרים לו מ־
עצמו. למרות זאת, אמירה בוטה של
המסר — היתה מבחילה אותו: ילד אם
נאמר לו שאין גבולות, שהדברים לא
תמיד ברורים ולפעמים מעורפלים ומטוש־
טשים, ושבאמת הרבה פעמים אי־אפשר
לדעת, ושה"אולי" רב על ה"וודאי" —
יחוש מבולבל מאד. הוא יקבל את הרר־
שם שהכל מתערער.

הוא בכלל לא יכול לתפוש רעיון כזה
למרות שבעולמו שלו המעברים בין דמ־
יון למציאות קלים ומובנים וטבעיים
כל־כך, ואולי דווקא משום כך ילד מחפש
קרקע מוצקה ורוצה שדברים יהיו ברר־
רים ומוגדרים. ואכן כשמסר — בין —
התחומים מובא לפניו לא כאמירה בוטה
אלא כמנין סיפור משעשע וקליל מפיה
של "דודה מפוזרה" — יש לו לגיטימציה,
יש מסגרת והוא יכול לקבל את הדברים

דמויות

מירה מינצר יערי (שנה למותה)

מאת ג. ברגסון

בצורה אינה מגבילה את עצמה למבנה קבוע של מספר בתים סימטרי בני טורים אחידים, גם לא במשקל ומקצב קבוע. אינה מקפידה על חריזה, אם כי פה ושם יש שירים שהחריזה בהם מסודרת ועקבית. בספרה האחרון כותבת גם סיפורים קצרים וגם בהם ההגות לא פחותה מן העלילה. מינצר-יערי רואה עצמה חופשית לקבוע את התבנית של השירים, ואף כי אינה חדשנית בתחום זה, הרי יש במבנה שיריה משהו רענן וחדש. מבחינת המוטיבים, השוני בולט יותר אף כי גם באלה אינה הראשונה והחדשנית.

השיר הראשון בספרה הראשון נקרא "לגעת במלים ולראות". אפשר כמובן לפרש את המלה לגעת כפשוטה: לגעת פיסיית במלה הכתובה או המודפסת, אך למלה לגעת יש גם משמעות רחבה יותר, הכוונה לנגיעה בדבר, כלומר להרגיש שייכות, לחוש עניין, וכך המשוררת נוגעת במלים "באלו שאני אוהבת במיוחד, ויכולה לראות בהן מה שהלב מבקש", וכך מתנתקת המשוררת מן המלה ומשמעותה הרגילה ועוברת אל המופשט והמורחב.

"ואני נוגעת במלה לב ומיד רואה רגשות של אנשים ומה שהם חושבים".

מירה מינצר יערי נולדה בשנת 1940. לאחר גמור שירותה בצה"ל למדה במכון ללה "אורנים" — ומחשבת ישראל ומקרא באוניברסיטה בחיפה.

פירסומה הראשון, בשנת 1973, היה ספר שירים "נפרדות" למבוגרים. בשנת 1978 החלה לפרסם גם לילדים. המשרת שהקרינה מאישיותה הנעימה נפרטה בשנת 1986 והיא רק בת 48 שנים. מינצר-יערי הספיקה לפרסם ארבעה ספרי שירה לילדים.

שמות הספרים מרמזים על גישה לא שגרתית ליצירה.

ואלה ספריה לפי סדר הופעתם:

1. "מי שנשאר עם עצמו הוא כבר לא לבד" — הקיבוץ המאוחד, 1978.
2. "אם לא יהיה יותר על מה לכתוב, מה בכלל ישאר?" — ספרית פועלים, 1981.
3. "מתחיל בקצה ונגמר בסוף" — כתר, 1982.
4. "אולי רק אני מבין אותי ויש לי זמן רק אלי" — הקיבוץ המאוחד, 1985.

כבר ספרה הראשון של מירה מינצר-יערי מבשר חידוש, היא אינה הולכת בתלם ואינה כותבת לפי הקונבנציות המקובלות — לא בצורה ולא בתוכן.

אמנם כאן הנוסח שונה במקצת —
"לו אפשר היה לשאול צפור", "ולו אפ-
שר היה לשאול רוחות" ובדומה לכך.
 אבל הנוסח אינו משנה מהות. כי בעצם
 היא שואלת, משום שהיא מייחסת
 לשאלות ערך שווה לערכם של השירים
 עצמם, כי קשה לדעת —

"מאין באות השאלות וגם איד,
 ומתי נעשים השירים וגם היכן
 אבל ;
 אם לא היו שאלות,
 וגם שירים לא היו —
 היה העולם אחר, וריק, ואפילו מוזר מאד ;
 — — — — —
 כמו צפור בלי שמים,
 — — — — —
 כמו — בלי בני ובלי אהבה".

מינצרי יערי משוררת של הגות, או
 לשון אחר. נוסכת לשיריה תכנים הגו-
 תיים, היא מתבוננת באדם מנקודות תצ-
 פית שונות ונותנת ביטוי להרהורים על
 מהות החיים, וביתר הדגשה אלה שהילד
 שקוע בהם או מוטרד מהם: חושך,
 החלום, הבכי, הכאב.
 אך מינצרי יערי אינה מרחפת בעולמות
 עליונים. היא גם מתבוננת בילד המעורה
 במשפחה. היא כותבת על יחסי נכד
 סבתא, יחסי הורים וילדים, ואף ל"ק-
 טנות" נותנת דעתה :
 ילד שמסרב לאכול, ילד שגונב דברים,
 ילד שמלכלך שטיח וחולצה וגורם סדק
 לצלחת יקרה כשההורים בחו"ל. עץ "מל-
 שין" שמגלה מי עושה פיפי ובדומה לכך.
 אך גם את הנושאים האלה היא עוטפת
 לעתים במעטה פילוסופי.

בספרה האחרון, **"אולי רק אני, מבין
 אותי ויש לי זמן רק אלי",** בא לידי

ומכאן אך טבעי שהשיר השני בספר
 ייקרא "מחשבות". ילד חושב, והמחשבות
 מעלות לנגד עיניו **לילה ואויר שחור,
 שקט צף במעגלים של צהב,** ועוד מושגים
 הקשורים אמנם במוחשי בחוש הראיה,
 אבל מתגלים במופשט ויש להם ביטוי
 פיוטי. ובדומה לכך גם חוש השמע —
 הקולות — הם שונים באזניה, **קול ירוק,
 וקול של פסים, וקול חם** (כמו האדמה)
ואת הקולות עושים העץ, והדשא, וה-
אדמה והקיץ ואפילו האבן — בקיצור,
 שירה של היקום.

מינצרי יערי שואלת הרבה שאלות.
 שירה הראשון בספר מתחיל במלה
"אולי".
 והשיר הראשון בספר השני מתחיל
 בטור :

"מאין באות השאלות — ואיך"; וב-
 שיר **"איפה נגמרת הדרך"** יש **"אולי
 ואולי ואולי";** ובשיר **"לא לדאג"** חוזרת
 השאלה **"כמה וכמה": "כמה רוח יש
 בעולם? וכמה שקט, וכמה אור וכמה
 כאב. ויש שיר "שאלות בית" ובו "יש
 לנו שש שאלות",** והשאלות הנוקבות
 לגבי כדור הארץ, ומוצא האדם, ותופעות
 פיסיקות, לעתים היא משיבה על השאלות
 ולעתים היא משאירה אותן ללא תשובה.
 ובשיר **"אבא לבדו נשאר",** בספר הש-
 לשי, שואלת המשוררת-הדוברת **"איך
 הם יכלו למכר את אחיהם יוסף?"**
"למה הם רעים ביחד / האחים לאחי-
הם יוסף"? והיא מוצאת שבמקרא מכל
**הסיפורים "מצאתי שסיפור זה הוא הכי
 נורא" כי אין לה תשובה לשאלות הנוק-**
 בות.

וחוט זה שזר גם בספרה הרביעי בשיר
"אולי", למשל.

אחד הנושאים החוזרים ונשנים בשיריה הוא המוות. אולי היתה מודעת למוות שארב לה בפתחה, ואולי ניבא לבה ולא הגיעה הנבואה להכרתה, היא פחדה מפני המוות.

והיא מעדיפה את דברי השקר של אמא שאמרה כי היא לא תמות.

"איזה יופי שאמה אמרה

שאני אף פעם לא אמות,

ואפילו אם אמא שיקרה

ואפילו אם זו לא אמת

מפני שכל הזמן אני פוחד מהמלה "למות".

מעסיקה אותי השאלה "מה קורה אִי-חרי שמתים"? והתשובה: "פשוט זוכרים אותם בלב ובראש". היא יודעת שהדרך נגמרת "כשהאיש מת ומפסיק ללכת".

מינצר יערי העשירה את ספרותנו לידים בשירה עשירת תוכן, אוצר לשוני רחב, רעיונות עתירי מבע, שיריה וסיפור ריה של מינצר יערי חושפים את עולמו של הילד על חולשותיו מכאוביו שמחותיו והגיגיו. מה חבל שנגמרה דרכה והפסיקה ללכת בטרם עת.

ביטוי מודגש ה"אני" והילד הדובר רואה עצמו במרכז בתחומים רבים. כבר בשיר הראשון הוא "מגלה" סוד שאף אחד אינו מודע לו — הוא אוהב את זהרה.

ובבית השני הילד הדובר הסיע עננים והוציא מתוכם "גשם זק שישטוף אבק" אבל הגשם אינו משרת את הטבע בלבד, יש לו "תפקיד" נוסף, הוא ישים בתוך הטיפות נשיקות של אמא.

ועוד נמצא בשיר הרבה "אני" והרבה פעלים בגוף ראשון כגון: "התחפשתי", "הרשיתי לי" "ולשים לי", "ולא הרגשתי". ובדומה לכך בשירים "נשיקות", "לפגוש אח באמצע היום, צורות ימים ועוד. בשיר "רועי" שוב עומד ילד במרכז בנוסח אחר "רק לעצמו. רק לעצמו".

"רועי אוהב לשמע נגינת פסנתר", אך האזנה זאת שונה, כי רועי מקשיב.

"בשכיל למצוא ולסדר תבות צלילים שהפסנתר מוציא — / בערוגות פרחים שהוא ממוציא מתחת לחלון חדר הנגינה / רק לעצמו, רק לעצמו". והבית השני והאחרון מסתיים במילים "רק בשבילו רק בשבילו".

תיקון טעות

בחוברת נ"א ברשימה אשר קראתי למתים נאמר: כי שלנגל היה פולני וישב בגיטו ורשה מרצונו. מתברר כי טעות מצערת בידינו, ושלנגל היה יהודי.

חֻוּיִית הַקְּרִיָּאָה

"אהבת ציון" של מאפו וקוראיו*

מאת אסתר גיא-טרסי

... כשתמימות נוגעת בתמימות ...

כשתמימותו הספרותית של המחבר הפך נוגעת בתמימותו הביולוגית של הקורא הצעיר — מוכרח לבוא האפקט הצפוי: הזדהות.

"עלי ועל אלפים מילדי ישראל כמותי עשה רושם עצום הרומן של מאפו "אהבת ציון".

בפעם הראשונה בימי חיי קראתי רומאן. ואירע הדבר שקריאתי בספר זה חלה בתקופה

זו של שחרות, תקופת המעבר, שהעלם שבי בגר כדי קריאה בספר שעיקרו הוא האהבה".

"אהבת ציון" של מאפו שמקובלת בו אהבה ארוטית, אהבה לתנ"ך (הסגנון!),

ואהבה לטבע — טבע הארץ הרחוקה "והמובטחת", ואהבת העושר, ואמונה בלתי מעורערת בנצחוננו של הצדק והיושר אינם יכולים שלא לפעול על דמיונו של האדם הצעיר, של הקורא הצעיר.

נדמה לי, שמפי שז"ר ז"ל שמענו בזמנו, שיהודי צפון אפריקה, יהודי המערות,

שייכו את הספר "אהבת ציון" לספרי תנ"ך; וכי באמת, את מי היה צורם הדבר

אילו התווספה ל-5 המגילות שבתנ"ך גם "מגילה" זו?

"טיבת האמיתי של האהבה, עדיין נעול היה בפני כספר זה הנעול בשבע חותמות, ואף

על פי כן הרגשתי הרגשה עמומה וכבירה את כוחה ואת קסמיה".

בן כמה היה אותה שעה קוראו של מאפו?

"שוב איני יודע אל נכון, בן כמה הייתי אותה שעה, אולם אני חש עדיין סקרנות זו

חריפה וקוצר רוח זה, שבו הייתי ממתין יום יום לשעת קריאה בספר. מובן, שהקסימו

אותי הלשון והציורים הלקוחים כולם מעולם זה, שהיה כולו עולמי אני".

אמר אחד המבקרים הספרותיים הרציניים של הנמאה שלנו, פרופ' יוליוס קליינר,

שכמספר קוראים כן מספר הטכסטים של אותו ספר; יתירה מזו: מספר הטכסטים

כמספר תקופות שבחיי כל אדם מן הקוראים, שכן אחרת קוראים את הרומן בעלי

נסיון בחיים, ואחרת בני תשחורת, שטרם התנסו באהבה. בשביל אלה, האחרונים,

מהווה הקריאה מעין נסיון "תיאורטי", הבא לפני הנסיון שבחיים עצמם, ואין

* שמריהו לוי "ילדותי" ספרית דביר לעם ת"א — המובאות בעמודים 283-284.

ספק שנסיון ספרותי זה עשוי להשפיע מאוד על מהלך החיים העתידיים של הקורא, בבחינת הדרכה הנקלטת שלא מדעת. רבות דובר בזמנו על השפעת ורטור (Werter) של גטה על הדור הצעיר בגרמניה, וכן על השפעת גיבורי טולסטוי על הקוראים הרוסיים. ההשפעה החיובית, כמובן, מותנית בכך שהספרים הם טובים. ספרי אהבה רציניים אמיתיים המתארים את החיוב שבחיים בהתלהבות ואת השליחה — בשאט נפש.

במבט ראשון

מאת ג. ב.

לכיתות הנמוכות

האם הנועזה, כתבה: דבורה קיפניס, איורים: פזית מלר, "דקל" ליד הוצאת ש. זימיון, 16 עמ'.

סיפור קצרצר, אחד מני רבים על תקופת השואה. סיפור על אם ששיקרה, שהתאכזבה, שקיבלה החלטה נועזת, שהסתכנה, והיא, האם, אחת מני רבבות שהצליחה. במקום תוכנו של הסיפור אני מביא את מכתבה של המחברת כלשונו שמסביר הכל.

"תתפלא בודאי שגם אני כתבתי סיפור.

ומעשה שהיה כך היה.

לפני ארבעים שנה הביאו לביתנו ילדה שאימה זרקה אותה מבעד לחלון הרכבת בדרך לאושוויץ, על השלג העמוק.

הסיפור הזה, מפי האם, כל כך זעזע אותי כאילו הייתי אני האם, החוויה היתה כה עמוקה, שמדי שנה סיפרתי את הסיפור לילדי כיתתי עד ד, הילדים התרשמו עמוקות. וכך עברו 40 שנה והחלטתי להתפרק ולכתוב את הסיפור. הוא נדפס ב"דבר לילדים" לפני כשנתיים. הרבה מורות צילמו את הסיפור.

כמעט הסחתי את דעתי ממנו.

ונהנה הפתעה, בעלי הגיש לי אותו ליום הולדתי מתוך קונספירציה גמורה. וכך נולד הספר. אני שולחת לך אותו בהתרגשות רבה, כי מי כמוך חי את הנושא הזה".

מורה, או גננת, או הורה שמחפשים סיפור בנושא השואה לילדים בגיל הרך. ינצלו את הסיפור שלפנינו ויעזרו בו ודאי בהצלחה.

הביצה היפה ביותר בעולם, מאת הלמה היינה, תרגום: יהודה עמיחי, שוקן לילדים 1987, 30 עמ', (לא ממוספרים), בצבעים.

הספר בפורמט גדול מאד, כפול מגדלו של ספר רגיל. הטקסט בו מועט ביותר. יש בו קרוב ל-300 מילים שאפשר לסדרן, באותיות גדולות על 3 עמודים בספר-ילדים רגיל. ממילא גם סיפור-המעשה קצר, כי הסיפור הוא מעשיה, ומעשיות הרי הן לעתים קצרות. יש במעשיה סיפור על תחרות של שלוש תרנגולות שרבו מי יפה יותר. המעשיה מסתיימת בתיקו. כי גם המלך לא ידע להכריע וכל השלש הוכתרו כנסיכות. ואף-על-פי-כן, במה ממלאים 30 עמודים כשהטקסט כה מצומצם? — באיורים. ואלה יפים, צבעוניים, גדולים, מלאי תנופה ומייצגים דמיון עשיר.

אני פשוט, בטח ואולי, כתב: ע. הלל, ציורים: מיכל אפרת, הקה"מ, מהדורה ערוכה מותקנת ומאוירת מחדש, 1987.

במהדורה החדשה נמצאים, כמעט, כל השירים שבמהדורה הקודמת ונוסף עליהם השיר "בטח ואולי". לא נכללו בספר שלושה שירים שבמהדורה הקודמת וקשה להסביר זאת אלא אם כן השפיעו על-כך גורמים טכניים. השיר "אצה אצה" חולק לשנים ו"אני פשוט" עומד בפני עצמו. עברו קרוב ל-20 שנים, מאז הופיע הספר במהדורתו הראשונה, שום שיר מהשירים לא אבד מאקטואליותו, וכל שנכתב אז שריר וקיים גם היום באותה חיוניות. אותו ההומור, המילולי והסיטואציוני האופייני לע. הלל, מעורר חיוך על שפתי הקורא המבוגר והצעיר כאחד.

באיורים לספר חל שינוי מרחיק לכת.

במהדורה הקודמת מלאו האיורים את כל השטח. הדפים, שבהם הטקסט והמקבילים להם, המיועדים לאיור — נתמלאו ב"גדול" ונוצרה הרגשה של מחנק. איוריה של מיכל אפרת, במהדורה החדשה, צנועים יותר, צבעיהם רכים יותר ונעימים יותר לעין. השיר "שני עננים" (הדפים אים ממוספרים) הודפס לכתחילה ללא פתיחתו, וההוצאה מלאה את החסר על-ידי הדבקה, התיקון עדין ואינו פוגם באסתתיקה.

ענק האדמה, כתבה: חיה שנהב, איורים: יוני בן-שלום, הוצאת שוקן לילדים 1987, 16 עמ', בצבעים.

סיפור קצר על "ענק האדמה" הישן בקיץ ומתעורר עת רדת הגשמים. במקביל לו מתעוררים השדות ומצמיחים עשבים. אם נדייק במובאה נמצא, כי הענק נוגע בפרחים, בצמחים ובעשבים ומפריח אותם, כי הגשם הוא שמצמיח אבל ענק-האדמה עושה שהם יגדלו ויפרחו".

בהמשך תיאור מפורט יותר על הגדילה וחלקם של הזבובים הדבורים והחפושיות העוזרים לו נוגעים בפרחים וגורמים לצמחיה.

מי הוא איפוא "ענק האדמה" ?

ישות מאוד מופשטת, ש"רק ילדים רואים אותו ולא כל הילדים, ולא תמיד, כי קשה מאד לראות אותו, כי הוא דומה לאדמה ולשדות".
ואכן, לא זו בלבד שלא כל הילדים רואים אותו, אפשר גם להוסיף שלא כל הילדים יבינו את הדמות שהמחברת מנסה להנפיש ולהאניש.
הציורים היפים והנעימים של בן-שלום מגרים לדפדף בספר ואולי אף לקרוא בו, אך גם הם אינם מקילים על תפיסת המופשט של "ענק האדמה".

היזד לדודות, שיר דודים לילדים ולילדות, כתב: רמי דיצני, ציורים: סימה לוין, כתר 1987.

איני ממליץ על הספר. לטעמי, התיאור של הדודות ההומוריסטי כביכול, חד צדדי ופוגע.

האמנם "הדודות" ככלל, "צובטות" את הילד "בכל מיני מקומות"? ואיך הן "צצות מן הציצים" ... "ונישוקים" ... ומציצות...?!

"רמי אוהב דודות דדניות דווקא"?
אין כיסוי לכותרת המשנה, משום שאין פה שיר אהבה לילדים ולילדות. לכל היותר יש פה שיר-אהבה של ילד לדודה בשרנית ורודה, שמביאה מתנות.
הציורים קריקטוריסטיים גסים ואיני מבין מה ראתה הוצאת "כתר" צורך להוציא לאור ספר זה.

נכד בגובה כוכב, כתבה: חגית בנימין, איירה: הילה חבקין, מודן 1987, 50 עמודים.

השם של השיר האחרון "נכד בגובה כוכב" נקרא על ספר שירים זה של המשוררת פסיכולוגית, או פסיכולוגית-משוררת, חגית בנימין. לא בכדי ציינתי היות המשוררת פסיכולוגית, כי אין ספק בלבי שעובדה זאת מטביעה חותמת על שירה. הספר שלפנינו מוקדש כולו לנושא נכד סבתא וסבא; פינוק של סבתא, דאגה מוסתרת של סבא לגורל הנכד מתוך אהבה, קונפליקט שבין סבא וסבתא לבין הנכדים ובדומה לכך. השירים משתרעים על פני רקמת חיים רחבה ומביעים אהבה, מסירות, הווי וגם ביקורת פה ושם.

הילד-הדובר מתבונן היטב בשינויים שחלים בסבים — חיצוניים ונפשיים — ויודע ללמוד סניגוריה על החולשות האופייניות לסבים — ולזיקנה.

גן שלנו אני ואתם, עריכה: מירי ברוך, עיצוב: שמעון זנדהאוז, איור: אורה איתן, צילום: אבי גנור, עורכת אחראית: נירה הראל, עם עובד 1986, 268 עמודים.

בדברי ההקדמה נאמר: "המקראה "גן שלנו" היא בבחינת המשך ועידכון למקראות הוותיקות לגן הילדים...".

במקראה "גן שלנו" אני ואתם" מצוי חומר ספרותי הקשור בעולמו של הילד בגילים ארבע עד שבע שנים".

דברי הקדמה אלה משחררים אותי מלספר לקורא מה כולל הספר ומה מטרתו, כי הרי ממילא אין שום אפשרות למסור את תוכנם של 105 שירים וסיפורים, לפיכך נאלץ אני להסתפק בהכללה ולציין שנבחרו למקראה יצירות משל הקלטיקנים ומשל החדשים בספרות הילדים לפי טעמה, כמובן של העורכת. את שמות המחברים לא אפרט כי מספרם מגיע כדי ששים.

היצירות הן מן המיטב שיש באוצרנו, גם אם לגבי מספר קטן אפשר לטעון שנבחרו לא לפי קנה מידה ספרותי, אלא מפאת התאמתן לנושא הנדרש, כלומר: היצירות "מגוייסות" לשרת נושא — אולם, הרי אין קנה-מידה אובייקטיבי מוחלט להערכת רמה ספרותית. עוד נאמר בהקדמה, שמרבית היצירות הנבחרות נכתבו מאז שנות השבעים ועד היום. באסופה שובצו כמה יצירות מן הקלטיקה של ספרות הילדים העברית להזכיר את קיומן ואת איכותן גם בימים אלה.

גם עובדה זאת מקשה על מציאת קנה-מידה אובייקטיבי, כי לא הרי הגישה לשיירת ילדים הנקוטה בימיה הראשונים ושהפכה לקלטיקה (שטקליס, אנדה פינקרפלד, לאה גולדברג, קיפניס ואחרים), כהרי הגישה לשירה והערכתה הנקוטה בימינו. אך אם בקלטיקה מדובר מורגשת נטיה להסתפק ממנה במיעוט שבמיעוט. שיר אחד של שטקליס, שיר אחד של ל. גולדברג אף לא שיר של ביאליק, אף לא שיר של פניה, והרי יש שירים משלהם שהם בלי ספק קלטיקה.

אך האסופה שלפנינו היא הראשונה משלוש המתוכננות, לפיכך אין להקשות על העדר יצירה זו או אחרת, ויש להמתין עד שיראו אור שתי האסופות הנוספות. כאמור יש "בגן גני" מגוון רחב של נושאים והם תואמים את תכנית הלימודים בגני-הילדים שמחייבת, בין היתר לעסוק בנושאים טיפוליים כגון: ילד חורג, גירושין, מוות, פרידה, קינאה, ובדומה להם.

בדין מצייין עשי וינשטיין (ידיעות אחרונות מיום 6.5.87).

פעם, לא כתבו על גירושין במשפחה, השכיחות שלהם היתה נמוכה יותר, אבל אבא ואמא בשירים של יהונתן גפן, מרשים לעצמם לריב, לכן גם הוכנסו לספר שלושה טכסטים על גירושים ומריבות, אם כי ברשימה הביבליוגרפית המצורפת, יש עוד שבעה טכסטים נוספים, זה מה שיש. גם כאן החליטה ד"ר ברוך, שלא הכל מתאים, צריך להפעיל שיקול דעת איכותי."

הספר הודפס בהידור רב, ויגרום עונג אסתטי למבוגר הקורא ולשומע הצעיר היושב לידו.

לכיתות הגבוהות

מהומה בכיתה, כתב: יוסף חנני, איורים: אנדרי גרוסו, הוצאת אור-עם

תשמ"ז, 238 עמ'.

בספר תיאור רחב של הווי מתבגרים בבית-הספר.

הסופר מכיר את המוסד על בעיותיו ומעניק תמונה מהימנה על המתרחש בו. לפנינו טיפוסים רב-גוניים, מבוגרים — הורים, בנקאי, בעל-חנות, שרת, נהג, וחמורה שפר במרכז — ותלמידים על החיוב והשלילה שבהם.

ניכר שהסופר עושה מאמץ לא לצייר דמויות בשחור-לבן, המורה שפר הוא מורה אידיאלי אך לעתים מתפרץ, או במלים אחרות קצת רגזן, ויש מי שרואה בו זקן שעבר עליו הכלת. ואף-על-פי-כן היו התלמידים אליו קשורים והעריכו אותו.

"התלמידים הוסיפו לשבת רתוקים למקומותיהם, לא רצו להיפרד מן המורה ומן המשפטים שחדרו עמוק עמוק ללב" (23).

יש בספר הרבה דברים קונבנציונליים, מסיבות כיתה, מלשינות, נסיון התחמקות של תלמידים, מורה שבמו ידיו מנקה את הכיתה, והתלמידים נלווים אליו. (חינוך על-ידי דוגמא אישית). ויש בספר הרבה רגעי מתח, בין מורה לתלמיד שגורר מתח בין המורה להורה, בין המורה — למנהלו, בין בנים להורים, בין תלמידים בינם לבין עצמם בגלל קנאת אהבה, ובין נער ונערה, בגלל אהבה חד-צדדית.

הסופר משתדל להרחיב את אופקיהם של התלמידים ומוביל אותם אל העולם הרחב בעיקר הספרותי: ההליכה לספריה הוא עונג בשביל דורון, אחד מגיבורי הספר, הספרנית הגינג'ית נעימה, מתייחסת "בצורה כזאת טובה" לילדים, משוחחת עמם על הספרים;

מהדהדים שמותיהם של מרק טווין וסרונטס, ארנסטרונג וביצור סטו.

אך במרכז הספר עומדות בעיות האהבה של הצעירים המתבגרים וכל הכרוך בלבטיהם בנושא זה: איך לגלות את הסוד זה לזו? מה סימניה? כיצד לתת לה ביטוי? איך להתגבר על געגועים? האם להכניס את ההורים בסוד העניין? בקיצור — כל הכרוך ביסורי האהבה. אין ספק כי נושא זה אכן עומד במרכז חייהם בתקופה זאת.

אחד הערכים בקריאה-עצמית הוא הבדיקה העצמית באמצעות הספר: האם אני פועל בנורמה? היש עוד כמוני? בספר שלנו ישאל הקורא עצמו: האנקוט בדרך שנקט בה דורון או שנקטה קרן? או האחליט כפי שהחליטו גיבורי משנה אחרים? כל אלה עשויים להקל על הקורא בלבטיו ולגרותו להזדקק לספר.

החול צוחק, רשימות, תושיה הרצברג, אחיאסף 1986, 96 עמ'.

נושא הספר הוא השואה, אך לדברי המחברת "לא על השואה כתבתי, ולא על המחותרת בימי השואה, זאת אני משאירה להיסטוריונים", על עצמי כתבתי, דמויות יקרות לליבי שרטטתי בקוים דקים, לוחמים אחדים הזכרתי. נגעתי בעולם בו הבלתי-אפשרי היה גם אפשרי, באפלה הבחנתי בנקודות אור."

דברי ההקדמה של המחברת ממצים את תוכן הספר. אין כאן סיפור רצוף לא של אירוע או אירועים, ולא סיפור על דמות אחת בקו ליניארי ומה שקרה לה. יש בספר רשימות, אפיזודות, תיאור של רגעים מסויימים, ציור פרגמנטיים או הרחבה של חלק מתמונה, והם מוסיפים גון לספרות הענפה על תקופת השואה. ארבעה פרקים בספר: בבית, נדדנו, אחרי הרעש והלוחמים. המרשים ביותר, לדעתי, הוא הפרק "נדדנו". גם מי שמכיר את ספרות השואה לענפיה והזיאנרים המרובים שעוסקים בנושא יתרשם מן הכנות ומעומק הרגשות שפעמו בלבה של הכותבת, ובאו לידי ביטוי לעתים בלבוש פיוטי.

"אמיל שהצליח לכרות ברית עם כל חיות הבר שביערה, נלכד על-ידי חיות-טרף דורגליות ונכלא בכלוב, (47) או: "וקרול תלוי בין שמיים וארץ... החבל בגד בו"... אותו החבל שבאמצעותו הוריד קרול אסירים שבע פעמים. כשקרול השתלשל מבעד לחבל כולם בגדו בו: הפתח שבקיר שקרל יצר כשהוציא לבנה אחר לבנה, היה צר מדי בשבילו, "החבל המוזר הזה חותך עמוק בתוך העור. הוא חותך בתוך הבשר החי, הוא מכאיב מאוד" (61).

בדין מציין ד"ר אשר כהן בדברי ההקדמה, כי "פנינים רבות בספרה של תושיה... כאן הכל קצר תמציתי, חי בזכות עצמו ומציג אמת בסיסית ומשכנעת".

קאיטוש המכשף - מאת יאנוש קורצ'ק*

מאת שלומית יונאי

בשנת תש"ד ראה אור בספריית "שחרות" של עם-עובד ספרו של יאנוש קורצ'ק יותם הקסם, בתרגומו של י. ליכטנבום. אורי אורלב תרגם ספר זה מחדש לעברית עדכנית ומודרנית, והתברר שיותם הוא בעצם קאיטוש — כינוי ל"צוציק" בפולנית, ושמו האמיתי אנטק. הבלש העוקב אחריו שמו פיליפס ולא זמרי ולספר עוד שלושה פרקים שמבהירים מעט-סוף שהיה סתום בתרגום הקודם.

לפנינו יצירת מופת לילדים ולמבוגרים. סיפור הרפתקאות וכשפים מרתק — מעורר מחשבה, וגם סיפור חינוכי שמטיף לערכים כגון: יושר, מצפון נקי ואהבת הבריות.

קאיטוש גדל בורשה בתקופה שבין שתי מלחמות עולם, בן יחיד לאבא הנגר המצפה שבנו יהיה תלמיד טוב, אמו טובת-לב, סבתא אהובה עליו ומלווה אותו זיכרון של אחות, הלינקה, שמתה. קאיטוש הוא ילד נבון ותאב דעת, עקשן בעל דמיון וקפריזי, אוהב קריאה — אך לא מושך ידו מתעלולים. אוהב להסתכן בהימורים.

הספר פותח בקטע מקסים והומוריסטי: קאיטוש נכנס עקב התערבות ל-12 חנויות ומבקש לקנות דבר מה, בדרך כלל מוצר שאינו בחנות, כשבכיסו אין אף פרוטה. בין השאר הוא מבקש לגהץ חתול.

מיזוג של אהבת תעלולים ודמיון מפותח יוצרים אצלו את הרצון ליהפך למכשף. לא בקלות רוכש קאיטוש מיומנות זו אלא במאמץ ונסיונות רבים — אך הדבר עולה בידו, בבחינת יגעת ומצאת. הוא מתחיל בכשפים קטנים: מציאת מטבע. הכנסת זבובים לכיתה. שוקולד מתחת לכרית. בהמשך, מסוחרר מהצלחתו, נעשים כשפיו נועזים ופרועים יותר. נשים מהלכות אחורנית כתוצאה מפקודתו, מכונית מעופפת באוויר, שלטי חנויות מתחלפים וכן סחורותיהן, שעוני העיר זזים בבת אחת משעה 8.00 ל-12.00, גברים לובשים בגדי נשים ולהיפך, כלבים וחתולים

* הוצאת עם עובד, דן חסכן מס' 130. תרגם: אורי אורלב, ציורים: אורה איתן, 1987.

נאבקים. אי סדר, מהומה בוקה ומבולקה, תחושת כוח ורגשי אשמה... והמשטרה חוקרת.

לא כל מה שרצה מצליח קאיטוש להשיג בכשפיו. נבצר ממנו להשיב את סבתא האהובה לחיים, ואינו מצליח להפוך יבשה לים, למרבה המזל, על רצונו זה הוא גם נענש "יד בלתי נראית תפסה בערפו ורגל בלתי נראית הנחיתה לו בעיטה אדירה" מי המעניש? קורצ'אק שומר על מסתורין.

כיון שמדובר במכשף שהוא ילד חושב, בעל מצפון ומודע למגרעותיו, כולל פזיזות — מנסה קאיטוש בעצמו להגביל את כוחו בכך שכל מעשה כשפים יצלה בידו רק אם יבקש זאת פעמיים, וכך יהא סיפק בידו לחשוב, להתחרט ולהימנע מנזקים. קאיטוש בונה ארמון — בית חלומות על הויסלה; יוצר לעצמו כפיל, ויוצא למסע של התבגרות בעולם הגדול. העילה למסע — בריחה במקום נקמה בבני ארצו שירו בו.

בדרך לפריז פוגש קאיטוש את זוסיה היתומה מאב, ואת אמה. הוא מתידד אתן ומוצא בחברתן שלווה, אך הדחף לנדוד חזק יותר. הוא מופיע בפריז כמתאגרף בקרקס, נוסע להוליבוד לשחק בסרט, ובניו-יורק מנגן בקונצרט יחד עם כנר בעל שם.

קאיטוש מתגעגע מאד למולדתו, וחוזר ממסעו מפוכח, מנוסה ובוגר. "דבר לא השתנה, ורק קאיטוש כבר ילד אחר":
אך עם השיבה לא תמו הרפתקאותיו.

הספר הוא חגיגה של דמיון — אך עם הגבלות. קורצ'אק משתמש בכל יסודות ותחבולות הז'אנר של סיפורי פלאות וכשפים — כפיל, מסכת רואה ואינו נראה, מגפי קפיצת הדרך, אדם הופך לזבוב... אך הוא נותן לכשפים פירוש ומשמעות שונים. לקאיטוש נשמה של אמן. הוא בודד מאד, רגיש לצער העולם, מתייסר ושואל שאלות על מהות החיים. הוא מרבה לחשוב ולבקר את עצמו ואת העולם. מעשה הכשפים מתואר כאקט של יצירת אמנות, גורם אושר וסבל. לעיתים ספונטני ומיידי — ולעיתים מלווה תכנון ומחשבה, כמו בניית הארמון על הויסלה. הכישוף מותיר את המכשף — היוצר עייף, חיוור ומותש¹. אולי משום שהיה עייף, אולי משום שהכישוף היה קשה — פולחן כאב את לבו, אחזה בו צמרמורת וחשכו עיניו:

"קאיטוש חש עייפות ומורת-רוח ועצבות, בודד מאד, וכאילו מיותר בעולם"².
הכשפים לא תמיד עולים בידו כפי שתכנן אותם, כפי שקורה לכל אמן.
בספר יש הרבה חום ורגש אמיתי, בתיאור היחסים בין הילד, סבתו והוריו, בינו לבין זוסיה ואמה ובתיאור הגעגועים למולדת. קטע מיוחד בפיוט שבו, הוא הקטע שבו משוחח כינורו של קאיטוש עם כינורו של גריי הכנר המפורסם.
זהו ספר חכם עם הרבה שאר רוח. לקורצ'אק סגנון מיוחד, המביא פעילות מרתקת בשילוב לבטים, מחשבות ושאלות פילוסופיות, מרתקות.

1. שם, עמ' 88. 2. שם, עמ' 174. 3. שם, עמ' 179. 4. שם, עמ' 89.

לכיתות הנמוכות

בספר, שירי ילדים על נושאים שונים: מתוך הווי-הילדים ברחוב ובכיתה. משחקים וחלומות של ילדים. השירים כתר בים בלשון פשוטה, בסגנון של פעם... אין בהם מסר או תחכום מיוחדים. אחדים מהם טובים לקריאה בפני ילדים קטנים. השירים מעוטרים בציורים מאירי עיניים.

מעשה בשני אחים אוזו ומוזו, שאהבו מאד איש את אחיו. עד שריב נורא פרץ ביניהם — על הנושא "החשוב" — כשיושבים רגל על רגל, איזו למעלה ואיזו למטה? מהלומות, ברוגז — לעולם — וחומת אבן באמצע הבית. גדלו השניים, נשאו נשים והולידו ילדים — וכיון ששכחו את סיבת הריב, העביר כל אחד לאשתו ולבניו איזה רשע נורא, גר מעבר לחומה. עברו עוד שנים. הסיפור מתגלגל מאב לבנו. ולנכדו — "סיפור השטן מאחורי החומה", עד שיום אחד ניסה ילד לבית-אוזו לעבור את החומה ובמקום מפלצת, גילה ילדה נחמדה, שברבות הימים נשאה לאשה (אחרי הרס החומה, כמובן). מוסר ההשכל חשוב וברור, אם השכנים לא מוכרים, קל יותר להאמין באגדות על רשעותם במקום להתאמץ להכירם.

ברלה בים, כתבה: פני
נה קנ, ציורים: אורה
אייר, כתר (כתר לי)
1987, לא ממוספר, מנר
קד.

ברלה השבלולון אהב מאד ללכת לים. יום אחד לקח את הדלי הכחול, את האת הירוק ואת גלגליים והלך עם הוריו לים. שם רכב על הגלים, ניסה לתפוס דגיגים ובנה ארמון מחול. אחרי ארוחה טעימה הלך לבדו לאסוף צדפים — והלך לאיבוד. בעזרת ילד שמצא אותו ובעזרת המציל מצא את הוריו וכולם שמחו מאד. סיפור פשוט עם מוסר-השכל: "לעולם, לא אלך לבד לחפש צדפים". ציורים גדולים וצב-עוניים — קווים פשוטים ויפים.

שבעה גמדים, כתב:
חלפי אברהם, ציורים:
יעקב גזרמן, הוצאת הר
קיבוץ המאוחד, תשמ"ו,
52 עמ', מנוקד.

אוזו ומוזו מכפר קאקא
רוזו, כתב: אפרים סידון,
ציורים: יוסי אבולעפיה,
כתר, כתר לי, 1987, לא
ממוספר, מנוקד.

ברלה בים, כתבה: פני
נה קנ, ציורים: אורה
אייר, כתר (כתר לי)
1987, לא ממוספר, מנר
קד.

יונתן הוא ילד זריז וחכם — הסובל מפאת קומתו הנמוכה. הוא מקנא בחברו חיים על גובהו. אך חיים סובל מכך שהוא ממושקף — ורוצה להיות כמו עופר! עופר מצטיין בספורט — אך סובל מכך שאין לו אב ומקנא בענת... על משפחתה הגדולה. אך מתברר שיש חסרון בכך — אין לענת כל פרטיות... כל שיר נושא שם של ילד, והוא בדרך כלל בן שני בתים. בבית הראשון תיאור יתרונות הילד ובשני — תיאור של חולשה או נקודה רגישה המעוררת קנאה בילד אחר.

ספר דידקטי מובהק וטיפולי בהחלט. יכול להקל על ילדים במצוקותיהם ולחנך למעט סובלנות. האיוורים מוסיפים חן לשירים.

במוקד הספר, שתי אחיות, דליה בת ה-9 ויעל בת ה-7 הנגררות אחריה. דליה היא מעין "בילבי" ילדה פעילה ושובבה מאוד, בעלת דמיון והעזה, אך עדיין לא בעלת אחריות מספקת וללא שיקול דעת נכון ומוסרי, ולכן מעשיה גובלים בחוסר זהירות עד כדי הסתכנות וטיפוס על אוטו בוס נוסע) בעבירה על חוקי המוסר (כמו התגנבות לאולם קונצרט, וגניבת אפרוחים ממוכר-בשוק). אמנם בסופה של כל הרפתקה מתברר שאינה משתלמת וגורמת למפח-נפש ולהפסדים. המסקנה המתבקשת, לא כדאי לעבור את הגבול יש "עונש טבעי" לכל חריגה מן הנורמה.

אמא ואבא נוסעים לשבועיים לארצות הברית, שלושת יל-דיהם מיכל, נילי ויוני נשארים בארץ עם סבא וסבתא. יש הכנות לנסיעה, פרידה בשדה-התעופה ("שדה שקוטפים בו אוירונים") ובילוי של שבועיים בצוותא. הרבה חוויות וגעגועים, השופעים חן והומור.

לכיתות הבינוניות

סיפור על משפחת יונקידבש המשתכנת במרפסת ביתה של הסופרת. דורית אורגד מספרת סיפור עלילה ומתח על חייה של משפחה זו. הסיפור כתוב בחן וברגישות רבה עד שלרגע נדמה כי מדובר בבני-אדם ולא בבעלי-כנף. ציוריה של ליאת בנימיני עדינים ומשתלבים יפה בסיפור. עיצובו של הספר כאלבום נאה.

למה דוקא אני, כתבה: בגה מרון, איוורים: ריגה רזניק, "נעם", 1987, 45 עמ', מנוקד.

המישים ארטיקים, כתבה: רנה בן שחר, ציורים ועטיפה: מרים גרמיני, כתר 1987, 122 עמ', מנוקד.

נסיעה טובה, כתב: דודו דותן, צייר: יפתח אלון, הוצאת כתר, 1986, 115 עמ', מנוקד.

ידידי הגוזלים במרפסת הדרומית, כתבה: דורית אורגד, ציורים: ליאת בנימיני אריאל, "דביר" 1987, לא ממוספר, מנוקד.

תיאור תייו של טיס, ילד יתום מאימו מגיל שלוש הגדל אצל אם חורגת היורדת לחייו. בגיל 9 הוא מתיתם גם מאביו ונעשה אומלל שבעתיים. במגרש ההימורים, לשם היה הולך עם אביו כדי להמר על סוסים, פגש באיש מסתור רי החומד את צחוקו היפה של טיס ומציע לו עיסקה. הצלחה בכל הימור והתערבות, תמורת מכירת צחוקו, טיס חותם על העיסקה, אך מתברר לו חיש מהר, שהצחוק יקר מכל הון שבעולם. טיס עובר דרך ארוכה ורבת-תלאות עד שעולה בידו, בעזרת ידידים להשיב לעצמו את צחוקו. ספר מעניין ומרתק.

העורכת והמתרגמת ורדה שילה, ילידת חבל זאכו שבכור-דיסטאן עלתה לארץ בשנת 1951 עם משפחתה, ושוכנה במעברת תלפיות בירושלים. כיום עוסקת בתרגום שירים כורדיים לעברית.

"סיפורי זאכו" — הוא אוסף של סיפורי-עם. כולם מסתיי-מים בסוף טוב ונושאים מסרים. הם מבליטים את אמונתם של הכורדים ביושר ובצדק, את מנהגי הכנסת האורחים שלהם ואת אומץ הלב.

פיטר וסנטה, יתומים, שהוריהם נהרגו בתאונת רכבת, גדלו אצל הדודה רבקה. הדודה היתה משרתת אצל דוכסית וניסתה כמיטב יכולתה לגדל את הילדים לפי מושגים המתיי-אימים לדוכסית — כמו: לא לשלחם לבית-ספר ציבורי וללמדם בעצמה. עם מות הדודה בורחים השניים מפחד בית-היתומים הצפוי להם. ומוצאים את דודם גאס העובד בקרקס. הם מתוודעים לעולם קסום. פיטר לומד לרכוב על סוסים וסנטה מתחילה להתעמל. שניהם רוכשים ידידים חדשים ומוצאים את עתידם בקרקס: ספר מלא הומור וחו, עם פתיחות ורגישות לעולם הילדים.

לכיתות הגבוהות

מסע תלאותיה של משפחה יהודית מתבוללת מוינה, ערב הכיבוש הנאצי. אל הרי הקארפאטים, אל הצדיק היהודי הזקן, שאולי ירפא את בתם החולה. שהייה בהרים הקסומים — הופכת למאבק על זהותה האנושית והיהודית של המשפחה. כאב, יופי ופליאה נארגים כאן לרקמה שובת-לב.

הילד שמכר את צחוקו, כתב: ג'ימס קרוס, תר-גמה: דזידה קרול, ציור-רים ועטיפה: רות שזק, כתר 1987, 154 עמ', מנוקד.

סיפורי זאכו — מבחר סיפורי כורדיסטן, תר-גום ועריכה: ורדה שילה, 74 עמ'.

הקרקס מונוע, כתב: נואל סטריטפילד, תרגמה: איר-טה אלחנני, צייר: קלרק הטון, זמורה ביתן, 1986, 248 עמ'.

בעת ובעונה אחת, כתב: אהרן אפלפלד, כתר — הקיבוץ המאוחד 1985, 140 עמ'.

המחבר אברהם בן-עזרא מחברם של סיפורים קצרים ומ-
אמרים במדע פופולרי וממציא חידות ופעלולים, מציע ליל-
דים חובבי חידות הגיון ומשחקי חשיבה. פרקים שיש בהם
שילוב של חשיבה-ועשייה, במטרה לגרות את יצר הסקרנות
להרחיב אופקים ולהשתעשע. הספר מחולק ל-5 פרקים,
משחקי מספרים, משחקי קלפים, קסמים, פעלולים, קוש-
יות מדעיות ופרפראות לסיום.

קטעים אלו נתפרסמו בשנים האחרונות בעיתונים "דבר
לילדים" "הארץ שלנו", "משמר לילדים", "לדעת" ו"כלנו".

סיפורו המרתק של רופא צעיר, מוכשר ואידיאליסט המתחיל
דרכו כעוזר לרופא בעיירת-כורים בוולס. הרופא מתקדם,
נושא אשה — וכמעט מאבד את ערכיו כרופא לונדוני אופ-
נתי ומצלית. הוא נונקונפורמיסט, מבטא את דעותיו ללא
חתי, על הרפואה בזמנו ועל הדרכים לשנותה. בדרכו מלווה
אותו אשתו, סיפור אהבתם, התרחקותם והתפיסותם.
מתואר יפה,

אמן הבובות, סיפור שיש בו מסתורין, אלימות, עוני ומאבק.
על זירו בן השלוש עשרה. ביפן של בצורת ורעב, מוצא
מקום בתיאטרון הקבוקי גם כדי ללמוד על התיאטרון וגם
כדי למצוא מקום לאכול. בעיר מסתובבים אנשים מזירעב
ושודדים, ובעיקר כנופייתו של סאבורו השודד הגוזל מהעשי-
רים ונותן לעניים. זירו מתחקה על עקבות השודד. בספר
יש שילוב של עלילה, מאבק ומיסתורין (מאבק לחיות, לל-
מוד, לעצב יחסיו עם הסובבים אותו) וגם ללמוד על יפן
ועל תיאטרון הקבוקי.

ספר הפעלולים, משחקי
הגיון שעשועי חשיבה,
קסמים, כתב: אברהם בן-
עזרא, איורים: ראובן
ניטלס, הוצ' כתר 1986,
127 עמ'.

המבזרה, כתב: א. ג. קרוי-
נין, תרגמה: כרמית גיא,
זמורה-ביתן, 1986, 320
עמ'.

אמן הבובות, כתבה: קתי
ריץ פטרסון, תרגמה:
דורית גינת, ציורים:
הרי ולס, הקיבוץ המר-
אוחד, תשמ"ו, 150 עמ'.

נתקבלו במערכת

1. אבס שלמנה מעשיות חיות, עריכה לשונית: גילה יצחק, איורים: ואלרי קאריק, לודוויג ריכטר, "עגור" 1986, 59 עמ', מנוקד.
2. אופק עטרה, (ליקטה ועיבדה), הרשלה מלך הליצנים, אייר: איתן קדמי, ענבל 1986, 29 עמ', מנוקד.
3. אורלב אורי, חפיפת ראש, ציירה: אלישבע געש, כתר 1986, לא ממוספר, מנוקד.
4. איתן מינה, אורח מפינת החי, צייר: יצחק קליין, מסדה 1987, לא ממוספר, מנוקד.
5. בלאס נועה, המלך האפור והמלכה הורודה, ציירה: אלינה פרנקל, כתר 1985, לא ממוספר, מנוקד.
6. גולן צביה, המיתר האחרון, עריכה גרפית: מיכל אפרת, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו, 207 עמ'.
7. וילדסמית בריאן, לבד על המרבד, נוסח עברי: מיריק שניר, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו.
8. טמירזהר עלוזה, גשם דם, ציירה: תהילה הרזגיל, מסדה 1987, מנוקד.
9. סאגן פרנסואז, צדודית אבודה, מצרפתית: מרים טבעון, כתר 1987, 113 עמ'.
10. סגל חגי, אחים יקרים — קורות המחתרת היהודית, עטיפה: רמי אלחנן, כתר 1987, 302 עמ'.
11. סטל גואן וננסי בגט, ילדים שואלים על גוף האדם, עברית: משה רון, כתר 1987, 71 עמ'.
12. עומר דבורה (ליקטה ועיבדה), הסוד בבאר, ציורים: אריה למדן, שרברק 1986, 112 עמ', מנוקד.
13. עומר דבורה (ליקטה ועיבדה), השד בכד, ציורים: אריה למדן, שרברק, 112 עמ', מנוקד.
14. עומר דבורה (ליקטה ועיבדה), האוצר במערה, ציורים: אריה למדן, שרברק 1986, 116 עמ', מנוקד.
15. קרבר ריימונד, דבר קטן וטוב, מאנגלית: משה רון, כתר 1987, 167 עמ'.
16. שניר מיריק, סיפור על טיול של ארנב וחתול, צייר: אבנר כץ, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו.

משוט בעולמנו

קרון ספרי מורים

ע"ש הדסה וד"ר יהודה וילנסקי ז"ל

מעזבונה של מרים ילן שטקליס הודיעה על:

פרס מחקר בנושא:

יצירתה לילדים של מרים ילן שטקליס

לוועדת השופטים — הוגשו תשע עבודות.

השופטים לא מצאו אף לא עבודה אחת הראויה לקבל את הפרס של 1.500 ש"ח. כדי לעודד השתתפות בביד הוחלט לציין לשבח שתי עבודות ולהעניק לבעליהן פרס כספי, ואלה הן:

1. יבין ציפי, על "שני שירי ערש בשירת מורים ילן-שטקליס". הפרס בסך 500 ש"ח.
 2. חנה גבור, על "בעלי חיים בשירי מורים ילן-שטקליס". הפרס בסך 250 ש"ח.
- טקס חלוקת הפרס יתקיים בראשית שנה"ל — בכפר סבא.

"נושהו" - בן שנה

"נושהו", הוא ירחון בעריכת עפרה גלברט. בגליון 12 שראה אור החודש, כותבת העורכת כי זה אירוע חגיגי לקוראים ולמערכת ו"יום הולדת" — יש לחגוג. שנה בחיי עיתון אינה משמעותית לא בכך נבחן בטאון וירחון, לא-כל-שכן. אך שנה ראשונה לקיומו של ירחון מצדיקה את שמחת העורכת, כי זהו אולי ציון-דרך לגבי עתידו.

"נושהו", מופיע בצורה נאה. פורמט גדול, ותוכן רב-גוני. בגליון "יום-הולדת", מוקדשת תשומת-לב רבה לספר, והגליון "עוסק בהיבטים השונים של סיפרות וספרים, בהשפעה הרבה שיש לספרים עלינו, הקוראים (ולא-תמיד חיובית). אנו מקווים ש"נושהו" יסייע בידי הקוראים לבחור בספרים שהשפעתם תהא חיובית ומאחלים לעורכת, ולעושים במלאכה לצדה, הצלחה בהמשך פעילותם המבורכת.

הכנס השנתי של "קרו בית הנשיא"

יתקיים ביום ד', ד' בתמוז תשמ"ז, 1.7.87. ונושא: "ספרים לגדולים על ספרים לקטנים". חוקרים בתחום ספרות ילדים ונוער יציגו את מחקריהם בנושא זה, שפורסמו בספרים.

המשתתפים:

1. ג. ברגסון: שלושה דורות בספרות הילדים העברית. "יסוד".
 2. קורצ'אק סופר ילדים. "ספרית-פועלים".
 3. צחוק בין קמטים, סבים ונכדיהם בספרות הילדים העברית. "דביר".
- ד"ר ברוך מיירי, ד"ר מאיה פרוכטמן: לכל שיר יש שם. "פפירוס".
ד"ר ברוך מיירי: סוגים וסוגיות בשירת הילדים. "משרד הבטחון".
דשא מיכאל: חינוך לקריאה טובה. "יזרעאל".
ד"ר חובב לאה: יסודות בשירת הילדים בראי יצירתה של לאה גולדברג. "כרטא".
ד"ר כרמי-לניאדו מאירה: השקפות עולם והשתקפותן בספרות ילדים. "דביר".
1. ד"ר שטרן דינה: אצבעוני — בכור שטן ומושיע. תבניות מן המעשייה בספרות ילדים. "צ'ריקובר".
 2. אלימות בעולם קסום. מחקר באופיה האלים של המעשייה הנשית לילדים. "אוניב' בראילן".
- ד"ר שמיר זיוה: שירים ופזמונות גם לילדים. "פפירוס".
- הכנס יתקיים במכון יד בן-צבי, רח' אברבנאל ירושלים, בשעות: 9.30—13.30

אפשר להודיע גם טלפונית: 02-639984 02-238202/4

אל : המדור לספרות ילדים ונוער
 רח' דוד המלך 8
 משרד החינוך והתרבות
 ירושלים 91 911

אני מבקשת להיות מנויה על כתביהעת לשנת תשמ"ח. (מנוי שנתי — 10 ש"ח)
 במצורף צ"ק/המחאה ע"ס 10 ש"ח משוך על "קרן בית הנשיא".

השם כתובת מיקוד

למעוניינים לרכוש חוברות ספרות ילדים משנים שעברו :
 מחיר חוברת 2.50 ש"ח, מחיר חוברת כפולה 5 ש"ח — נכון לתאריך 1.9.87.

תשל"ה — ☐ א' — ☐ אול	☐ ב' — ☐ אול	☐ ג' — ☐	☐ ד' — ☐
תשל"ו — ☐ ה' — ☐ אול	☐ ו' — ☐ אול	☐ ז' — ☐	☐ ח' — ☐
תשל"ז — ☐ ט' — ☐	☐ י' — ☐	☐ י"א — ☐	☐ י"ב — ☐
תשל"ח — ☐ י"ג — ☐ אול	☐ י"ד — ☐	☐ ט"ו — ☐	☐ ט"ז — ☐ אול
תשל"ט — ☐ י"ז — ☐	☐ י"ח — ☐	☐ י"ט — ☐ כפולה	☐ כ"א — ☐ כ"ד
תשמ"א — ☐ כ"א — ☐	☐ כ"ב — ☐	☐ כ"ג — ☐	☐ כ"ה — ☐
תשמ"א — ☐ כ"ה — ☐	☐ כ"ו — ☐ כפולה	☐ כ"ז — ☐	☐ כ"ח — ☐
תשמ"ב — ☐ כ"ט — ☐	☐ ל' — ☐	☐ ל"א — ☐	☐ ל"ב — ☐
תשמ"ג — ☐ ל"ג — ☐	☐ ל"ד — ☐	☐ ל"ה — ☐	☐ ל"ו — ☐
תשמ"ד — ☐ ל"ז — ☐	☐ ל"ח — ☐	☐ ל"ט — ☐ כפולה	☐ מ"א — ☐ מ"ד
תשמ"ה — ☐ מ"א — ☐	☐ מ"ב — ☐ כפולה	☐ מ"ג — ☐	☐ מ"ה — ☐ מ"ח
תשמ"ו — ☐ מ"ה — ☐	☐ מ"ו — ☐	☐ מ"ז — ☐	☐ מ"ח — ☐
תשמ"ז — ☐ מ"ט — ☐	☐ נ' — ☐	☐ נ"א — ☐	☐ נ"ב — ☐
תשמ"ח — ☐ נ"ג — ☐	☐ נ"ד — ☐	☐ נ"ה — ☐	☐ נ"ו — ☐

במצורף צ"ק/המחאה עבור החוברות ש"ח, מנוי שנתי 10 ש"ח, ס"ה ש"ח.

מ פ ת ח

חוברות מ"א — נ"ב *

(תשמ"ה — תשמ"ז)

א. רשימת המאמרים, שנדפסו במדורים לסוגיהם, לפי שמות המחברים.

ב. רשימת הספרים שנסקרו בכתבי-העת, לפי שמות המחברים.

רשימת המאמרים לפי שמות המחברים**

1. אבידר טשרנוביץ יממה, דבריה של כלת פרס ישראל / מ"ב-מ"ג / 29—31
2. אופק אוריאל, מין החלום, מן הדממה, מן השמחה, עו"מ / מ"א / 12—20
3. אופק אוריאל, תרגומים מעשי "אמנות", עו"מ / מ"ב-מ"ג / 31—35
4. אופק אוריאל, קלרה אשר פינקהוף, ד' / מ"ב-מ"ג / 70—71
5. אופק אוריאל, פרס אנדרסן לספרות ילדים, מש"ב / מ"ב-מ"ג / 98—99
6. אופק אוריאל, ספרים לגדולים על ספרות ילדים / עו"מ / מ"ד / 33—40
7. אופק אוריאל, "בזכותם של קטנטנים", תרומתו של שאול טשרניחובסקי לספרות הילדים / ד / מ"ה / 44—50
8. אופק אוריאל, "בין שדות ועצים יגדל דור בריא בגופו וברוחו", פועלו ההלוצי של צבי ליבנה (ליברמן) בספרות הילדים / ד / מ"ו / 27—33
9. אופק אוריאל, אצבעוני בכור'שטן ומושיע עו"מ / מ"ז / 45—47

* בחוברת י"ג (אלול תשל"א, ספטמבר 1977) נדפס מפתח לחוברות א—י"ב.

בחוברות י"ט—כ (איייר תשל"ט, מאי 1979) נדפס מפתח לחוברות י"ג—כ'.

בחוברת כ"ט (תשרי תשמ"ב, ספטמבר 1981) נדפס מפתח לחוברות כ"א—כ"ח.

בחוברות ל"ט—מ (ניסן תשמ"ד, מאי 1984) נדפס מפתח לחוברות כ"ט—מ'.

** מקרא: ראשי התיבות = המדור (עו"מ) = עיון ומחקר, ד = דמויות, ח"ק = חווית הקריאה, מ = מיתודה, ב = ביקורת, מש"ב = משוט בעולמנו, האות השנייה = מס' החוברת. המספר = מספר העמוד. (לדוגמה עו"מ / י"ג / 3—11 — פירושו: המאמר נדפס במדור "עיון ומחקר", בחוברת י"ג, בעמודים 3—11.)

10. אופק אוריאל, "הילדים יביאו תועלת לארץ", מול"ם וספריות בשנות השלושים, עו"מ / מ"ח / 13-19
11. אופק אוריאל, מ"קטינא" עד "נעורים", על ראשיתן של הספריות ההסתדרותיות לילדים, עו"מ /
ג / 10-23
12. אורמיאן דלית, מי מכיר את האיש שבשיר, עו"מ / מ"א / 32-34
13. איתן מינה, המקורות לכתיבתי לילדים, עו"מ / מ"ו / 19-20
14. איתן שולמית, סביונים לתמר, עו"מ / ג"ב / 20-24
15. אלדר ציפורה, הקיץ של אביה, שני חברים בממלכת הצלבונים, ב / מ"ו / 54-55
16. אלקין שרה, "התפילה" בעברית ובאידיש, השוואה, עו"מ / מ"א / 27-37
17. ארז רחל, מסיבות ספרותיות בבית הספר תיכון אמ"ת, באר-שבע, מ"ד / 69
18. בן יוסף ד"ר אריה, סופרת ילדים, מנוחה בריקיפמן ד' / מ"ד / 41-42
19. בני-ישי ענת, פעילות לעידוד קריאה חופשית, מ' / מ"ב-מ"ג / 76-77
20. בני-ישי ענת, פרסים בספרותנו לילדים, מש"ב / מ"ב-מ"ג / 100-106
21. בני-ישי ענת, ספרים חברים לילדים, רשמי פגישה עם ג'ים טריליס, סופר, מש"ב / מ"ה / 61-62
22. בנימיני יפה, גורל ובחירה בספרה של לאה שניר "עוגת כלולות, ב' / מ"ה / 55-56
23. ברגיווא רמי, "בעיות בחינוך לדמוקרטיה בכיה"ס היסודי, עו"מ / מ"ה / 12-17
24. ברגסון גרשון, ופרופ' אריה לוי, מחקר קריאה מהנה של התלמידים בכתות ד-ו-ה, עו"מ /
מ"א / 3-12
25. ברגסון גרשון, ימימה אבירד טשרנוביץ, ד' / מ"א / 48-49
26. ברגסון גרשון, לזין קיפניס, ד' / מ"א / 49
27. ברגסון גרשון, אבן שושן ז"ל, ד' / מ"א / 50-51
28. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), אוטובוס גדול כמו כל העולם / אבא של גידי קיבל עונש /
מבט למשקפיים שלי / מ"א / 52-53
29. ברגסון גרשון, חתני וכלות פרס ישראל לספרות ילדים, הרצאת פתיחה / מ"ב-מ"ג / 3-4
30. ברגסון גרשון — במבט ראשון (ביקורת) המחבוא של הרות / נא להכיר את משפחת קפוז / אפרים
שנפלו לו המכנסים / הפלגה / יופי של חופשה / אבא של גידי קיבל עונש / חיים משוגעים /
מ"ב-מ"ג / 81-85
31. ברגסון גרשון — במבט ראשון (בקורת) לא בכיתי הפעם; 2. התלתול אחד לג'ים; 3. דניאל בארץ
עדן; 4. מסעות סקומים; 5. אותי לא שאלו; 6. מעשה ידי, מ"ד / 49-53
32. ברגסון גרשון, השתקפות המאבק על הדמוקרטיה בספרות ילדים ונוצר, עו"מ / מ"ה / 18-23
33. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), גמד ביער עד / דנדוש והמכבש / בוניבים / הזמן דברים
שקרו בקיץ ההוא / בצל הקוקוס ובקצב הרגאי / נטע מרחוב הורדים / ניגון פנימי על שפת
אגם סואן / מ"ה / 51-54
34. ברגסון גרשון, מתודה, / מ"ה / 59
35. ברגסון גרשון, אספקטים נבחרים ביצירתו של ליבנה ד' / מ"ו / 34-37
36. ברגסון גרשון, לקסיקון אופק לספרות ילדים / ספרים לגדולים על ספרים לקטנים / מ"ו / 41-42
37. ברגסון גרשון, סוגיות וסוגים בשירת הילדים ס. ל. / מ"ז / 43-44
38. ברגסון גרשון, ספרים למורים / דן אמיתי, הילד ויצירתו האמנותית / רות פריאל, להיות מורה / אשר

- א. ריבלין, כנגד כולם / פדגוגיה של חז"ל / מ"ז / 48
39. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), אלף בית / חגיגו / מ"ו / 50-59
40. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), גילגול / ילד אחד רגיל / שלושה בני שבע / איפה אמא / אבא תן לי יד / מה קרה לכובע / הגולם / הדולפינאים במבצע הצלת הדולפין / מ"ח / 43-47
41. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), מעשה שקרה ומותח נורא / פרפר / שבעה גמדים ועוד שירי ילדים / חתול ספן וליצן / יום ועוד יום / האנציקלופדיה הראשונה שלי / כתם של שקט / הנגנים עזבו את העיר / גורלו של ילד / מ"ט / 45-52
42. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), ברלה ברלה צא החוצה / הפינגוין גוג / ילדי בר / הוואדי היה הגבול / סוד המעיין הנעלם / ילדי היער החדש / נ' / 44-48
43. ברגסון גרשון, אשר קראתי למתים, עו"מ / נ"א / 20-19
44. ברגסון גרשון, במבט ראשון / השפן הקטן / ברוך הבא אח נחמד / סיפורי איתמר / ילד שוכב ירושלים / ימים של אהבה, ב' / נ"א / 43-48
45. ברגסון גרשון, מירה מינצר יערי ז"ל (שנה למותה) / ד' / נ"ב / 31-33
46. ברגסון גרשון, במבט ראשון (ביקורת), האם הנועזת / הביצה היפה ביותר בעולם / אני פשוט, בטח ואולי / ענק האדמה / מהומה בכיתה / החדר לדורות / נכד בגובה כוכב / גן שלנו אני ואתם / נ"ב / 36-39
47. ברוך מירי, על כמה מאפיינים סגנוניים של יצירת מרים יל"ן, עו"מ / מ"א / 21-25
48. ברוך מירי, מוכרת הגפרורים הקטנה של אנדרסן בעיבודו הפארוזי של קסטנר, עו"מ / מ"ב"מ"ג / 36-39
49. ברוך מירי, שוויון בחינוך לדמוקרטיה / מ"ה / 18-23
50. ברוך מירי, בעיית הגייה של ילדים כמרכיב הומוריסטי בספרות ילדים, עו"מ / נ' / 3-6
51. ברוך מירי, יומנה של אנה פרנק עו"מ / מ"ז / 3-8
52. ברזילי אמירה, הדי מלחמת העולם השנייה ב"דבר לילדים", עו"מ / מ"ז / 33-40
53. ברזילי אמירה, כסימן שאלה, עו"מ / נ' / 7-9
54. גורן יהב, איריס, מכתבה של אם, מש"ב / מ"ו / 56
55. גלבוע מנוחה, החושים ביצירת נחום גוטמן, עו"מ / מ"ב"מ"ג / 17-23
56. גלבוע מנוחה, ספרות יפה לדמוקרטיה, עו"מ / מ"ה / 8-12
57. גפן דותן מרים — בדרך אל עצמם, מ"ד / 54-57
58. גפן דותן רות, יש סיפורים שצומחים בעקבות הזמנים (מסיפורי סכתאיסבא ישראלים), עו"מ / מ"ט / 34-38
59. גר צפיריה, למען הגברת הקריאה החופשית, / מ"ב"מ"ג / 78-80
60. גר צפיריה, הקיץ בספרות ילדים, עו"מ / מ"ד / 20-22
61. גר צפיריה, להיצמד אל הסיפור הבדיוני, עו"מ / מ"ו / 15-18
62. גר צפיריה, שנה אחת סוערת, ב' / מ"ח / 47
63. גר צפיריה, נערת החלומות בד, ב' / מ"ט / 53-56
64. גר צפיריה, בדה או אמת, עו"מ / נ"ב / 10-12
65. הגורני-גרין אברהם, מה קראו מה יקראו, / מ"ט / 4-7
66. הדס ירדנה, הדיהם של חידלון ופחדים, בשירת אנדה אמיר, עו"מ / מ"ב"מ"ג / 26-28

67. הדס ירדנה, גיבורים ללא ילדות או ללא תולדות, עו"מ / מ"ב-מ"ג / 50-47
68. הדס ירדנה, "יום קיץ סתם", עו"מ / מ"ד / 19-16
69. הדס ירדנה, הנסיכה הדרקון והחור, ב' / מ"ז / 53-51
70. הדס ירדנה, שימושים שונים בספרות הילדים, עו"מ / מ"ח / 22-20
71. הדס ירדנה, היקטפות והשתקפותה בשיר לילדים, /מ"ט / 44-42
72. הדס ירדנה, קורצ'אק והילד החושב בנושא סיפורתי, עו"מ / נ' / 33-31
73. הופרט שמואל, הצעה לקריאה מודרכת של ספרי "אותי לא שאלו" / מבית היוצר / מ"ח / 42-38
74. הלפרין שרה, הקרב על המים, / מ"ד / 59-58
75. הראל שלמה, בין מ' ילן. שטקלים לח"ג ביאליק בשירתם לילדים, עו"מ / מ"ב-מ"ג / 16-7
76. הראל שלמה, מ"כרמנו" עד ב"אמר ובשית", ציוני דרך בהתפתחות המקראות הספרותיות (לכיתות ג'-ד'), עו"מ / מ"ר / 26-21
77. הראל שלמה, מיפגש מחנכים על ספרות ילדים בעברית ובערבית, מ"ש"ב / מ"ז / 64-63
78. ויזל חוה ואסתר טרסייגיא, הספר הראשון, ח"ק / מ"ב-מ"ג / 75
79. וישניצר נעמי, למה עגול למה כחול, ב' / מ"ה / 56
80. זהבי אלכס, שמאלי גוטמן וימימה טשרנוביץ, קובעי דמותה של הסיפורת לילדים, / מ"ב-מ"ג / 25-23
81. תביב יפתח, חלום הלימודים בקהיר, המציאות והדמיון, / מ"ה / 37-36
82. חובב לאה, פועלו של ביאליק בספרות הילדים, / מ"א / 43-38
83. חובב לאה, תלונות בערב, ב' / מ"א / 56-54
84. חובב לאה, הזוי החופש הגדול, ב' / מ"ב-מ"ג / 88-87
85. חובב לאה, הקיץ בשירי הילדים של לאה גולדברג, עו"מ / מ"ד / 15-6
86. חובב לאה, בעלת החלומות, ב' / מ"ה / 54
87. חובב לאה, האם ניתן לשלב בידיון בסיפור היסטורי לילדים?, עו"מ / מ"ז / 14-11
88. חובב לאה, אשנם לעולם מתפורר, ב' / מ"ז / 42-39
89. חובב לאה, על סיפרה של לישה רוז, "הצבעונים אדומים", עו"מ / מ"ז / 12-9
90. חובב לאה, ביוגרפיה לנוער, הרצל-האדם ומפעלו, עו"מ / מ"ח / 30-27
91. חובב לאה, יסודות בשירת הילדים, מ' / נ' / 41-39
92. חובב לאה, מספחי שואה — למדינה, על "פגישה מקרית" לאמיליה רואי, עו"מ / נ"א / 19-17
93. חובב לאה, הצצה לעולמו של ילד עוור, עו"מ / נ"ב / 27-25
94. טפר יונה, חצבים על נייר / מבית היוצר / מ"ח / 35-32
95. טרסייגיא אסתר, עוד פן אחד לספרי השואה, עו"מ / 69-68
96. טרסייגיא אסתר, להתחיל בגיל מבוגר, ח"ק / מ"ז / 38
97. טרסייגיא אסתר, קטע מיומן, ח"ק / מ"ח / 31
98. טרסייגיא אסתר, ברונז שולץ ודוד גרוסמן, ח"ק / מ"ט / 40-39
99. טרסייגיא אסתר, ק. צ'וקובסקי — על אב טיפוס של ד"ר איבליט, ח"ק / נ' / 34
100. טרסייגיא אסתר, מיכאל אנדה, הסיפור שלא נגמר, ח"ק / נ"א / 43-41
101. טרסייגיא אסתר, "אהבת ציון" של מאפו וקוראיו, ח"ק / נ"ב / 35
102. יונאי שלומית, נושאים חברתיים בספרי אריך קסטנר, עו"מ / מ"ב-מ"ג / 42-40

103. יונאי שלומית — ספר הרפתקאות "גדוש" ערכים ערכים, ב' / מ"ה / 58*57
104. יונאי שלומית, התבגרותם של "כריסטוף רובין" ו"מרוס", ב' / מ"ח / 48—50
105. יונאי שלומית, דודיק, הקומניזם והשאלה היהודית, ב' / מ"ט / 58*57
106. יונאי שלומית, מסתרי הבית האדום, ב' / נ' / 48
107. יונאי שלומית, על נסיכה פמניסטית ודרקון מאולץ, לפי אגדה חדשה, מאת גיל הראבן, ב' / נ"א / 53—55
108. יונאי שלומית, קאיטוש המכשף, ב' / נ"ב / 42*41
109. כהן דליה, חיי הרמוניה עם החי והצומח, בספרות, לגיל הרך, עו"מ / מ"ב-מ"ג / 51—53
110. לובין איה, שני ספרים ללא גיבורים — ומה במקום? (מורד הומיר, כובע חדש) / נ' / 51—54
111. לוק תנה, "הצפירה" וקהל הקוראים הצעירים, עו"מ / מ"ה / 32—37
112. לוי אביבה, "בקצב פעימות הלב", על התטופים לצבא הצאר, ב' / נ' / 49—51
113. לוי אביבה, מי אומר שכל האגדות שמחות, ב' / נ"א / 51—53
114. לוי אריה וגרשון ברגסון — מחקר על קריאה מהנה של התלמידים בכתות ד' ו"ח, עו"מ / מ"א / 3—11
115. ליבר חוה, כנס בינלאומי בנושא "הספריה כדלת להבנה בינלאומית" / מ"ח / 60*59
116. מגן רבקה — תמרה דבבלון — סופרת יהודיה לילדים בבליגיה, ד' / מ"ד / 42*43
117. משיח סלינה, הו"אנר האלגורי וספרות לילדים, עו"מ / נ"א / 22—28
118. משיח סלינה, "גולם ורובוט": הכובה כסמל מכונן משמעות, עו"מ / נ"ב / 3—9
119. פרדקין נירה, "נטילת סמכות ואחריות בסיפוריו של קורצ'אק לילדים", עו"מ / נ' / 24—30
120. פרילוק ניצה — מאפייני ה"הרפתקה" בספרי ילדים, עו"מ / נ"ב / 13—15
121. קלפון אהוד, הסיפור כחומר עזר בהוראת הטבע, מ' / מ"ד / 47—48
122. קשטן מיכאלה — הקריאה שנענתה, מ' / מ"ד / 48
123. רגב מנחם, על שתי יצירות מיוחדות, עו"מ / מ"ב-מ"ג / 43—46
124. רגב מנחם, סופר ומספר ב"כל השבט הזה", עו"מ / מ"ד / 27—32
125. רגב מנחם, על אידיאלוגיה ולשון באנציקלופדיה "נעורים", עו"מ / מ"ו / 3—10
126. רגב מנחם, אומן ואמנות בשלוש מעשיות של אנדרסון, עו"מ / מ"ח / 23—26
127. רגב מנחם, שני תרגומים לספר אחד (על הכר העתיק מאת ל. שטראוס, בתרגומו השני של דן פגיס, עו"מ / מ"ט / 28—30
128. רגב מנחם, לשון וסגנון בספרות ילדים — ביבליוגרפיה, מ' / נ' / 41—43
129. רגב מנחם, חלום הכח הטוב, עו"מ / נ"א / 28—33
130. רגב מנחם, ושוב "אהל הדוד תום", עו"מ / נ"ב / 16—19
131. רוזינר שלומית, המיתר האחרון, ב' / מ"ט / 55*56
132. רוזינר שלומית, שלמה אבס מספר מעשיות מקצועי, ב' / מ"ב-מ"ג / 71—73
133. רוזנבוים אלישבע — חיים ומילים, עו"מ / נ"ב / 28—31
134. רון צילה, עיון בשיר של אבנר טריינין, "כתונת איש המתנות", עו"מ / מ"ב-מ"ג / 54—64
135. רון צילה, משמעות הארמז ממקורותיו בשירי שואה, עו"מ / מ"ז / 13—21
136. רון צילה, על ספרי ילדים ונוער בנושא השואה, עו"מ / נ"א / 5—17
137. רות מרים, אורות בחשכה, ב' / מ"א / 57—59
138. רות מרים, סגור הפלא של פטריק / מ"ב-מ"ג / 89—91

139. רות מרים, עוד ספר יפה לגיל הרך, מ' / מ"ד / 44-46
140. רז הרצליה, מורה ידידתי, עו"מ / מ"א / 35-37
141. רז הרצליה, הצעות למידה לנושא השואה בכיתות החטיבה ב-ד, עו"מ / מ"ב-מ"ג / 65-68
142. רז הרצליה, גם אני כמוכם, ב' / מ"ב-מ"ג / 85
143. רז הרצליה, קוביות, ב' / מ"ב-מ"ג / 85
145. רז הרצליה, עודד שרצה להיות עודד, ב' / מ"ד / 60
146. רז הרצליה, גלגול דמותו של אליהו הנביא, עו"מ / מ"ז / 28-32
147. רז הרצליה, מכתבים לצופיה וספרי בנות / מ"ה / 51-52
148. רז הרצליה, הרפתקה באוטובוס (ועוד הרפתקאות) מרים עקביא, מ' / מ"ט / 51-52
149. רז הרצליה, אותיות ומילים בנושא לימודי, מ' / נ' / 35-38
150. רז הרצליה, מי ראה את בתי? לרות בנישטי, עו"מ / נ"א / 20-22
151. רחמילביץ רחל, הורים וילדים קוראים ספר, מש"ב / מ"ה / 63-64
152. שבייד סבינה, מדרש ארבעת הבנים ומדרש חד גדיא, עו"מ / מ"ז / 22-27
153. שומרון עדנה, שמונה עשרה הוא ח"י, ב' / מ"ז / 55-56
154. שורצולד פרופ' א. ור. משיח, מוזריות לשון אצל עודד בורלא, עו"מ / מ"ד / 23-26
155. שמואלי אליעזר, הרצאת פתיחה (לכנס שנתי לספרות ילדים) / מ"ה / 3-7
156. שמחה נאוה, שבוע הספרייה בבית הספר / מ"א / 60-62
157. שמיר זיוה, "בגינת הירק", לביאליק — אנאטומיה של שיר ילדים, עו"מ / מ"ה / 3-12
158. שמיר זיוה, אגדה מודרנית לילדים, ב' / נ"א / 48
159. שנהב חיה, לכתוב לקטנים, מ' / מ"א / 44-47

רשימת הספרים לפני שמות המהברים

1. אבולעפיה יוסי, זהבה ושלושת הדודים, 1986 / נ' / 56
2. אבידר טשרנוביץ ימימה, הלו סבתא זו אני מדברת, כתר-לי, 1984 / מ"א / 62
3. אביצוק יעקב, גורלו של ילד, עמיר, 1985 / מ"ט / 50
4. אבן יוסף, מילון למונחי הסיפורת, אקדמון, תשל"ח / מ"ז / 4
5. אבס ושלמה (מספר) הציפור הלבנה ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 107
6. אבס שלמה, טוסה טוסה מטאטוסה, ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 107
7. אדליר חול, התלתול אחד לקים, מסדה, 1985 / מ"ד / 49
8. אדר תמר, חתול ספן ליצן, "מעריב", 1986 / מ"ט / 46
9. אופק אוריאל, גומות ח"ן, דביר, תשמ"ד / מ"א / 43
10. אופק אוריאל, לקסיקון אופק לספרות ילדים, זמורה ביתן, תשמ"ו / מ"ז / 41
11. אופק אוריאל, החצץ השני של הירח, דביר, 1986 / מ"ט / 60
12. אורגד דורית, האוצר במערת החר, כתר, 1983 / מ"א / 65

13. אורגד דורית, הנער מסיביליה, מרכז שז"ר, 1984 / מ"ד / 65
14. אורגד דורית, בוניבים, מסדה, 1985 / מ"ה / 52
15. אורגד דורית, שלושה בני שבע, מסדה, 1986 / מ"ה / 43
16. אורגד דורית, ידיו בפקעות המשי, כתר, 1986 / מ"ט / 61
17. אורגד דורית, החטופים לצבא הצאר, מרכז שז"ר, 1986 / נ' / 49
18. אורגד דורית, ידיו הגדולים במרפסת הדרומית, דביר, 1987 / נ"ב / 44
19. אורלב אורי, כתר הדרקון, כתר, 1984 / מ"ד / 63
20. אורלב אורי, מסע לגיל ארבע, עם עובד, 1985 / מ"ה / 60
21. אורלב אורי, צד שמאל, כתר, 1985 / מ"ח / 43
22. אורלב אורי, האי ברחוב הציפורים, כתר, 1981 / מ"ח / 58
23. אורלב אורי, קאיטוש המכשף, דן הסקן מס' 130, 1987 / נ"ב / 41
24. אינגלס וילדר לורה, בית קטן על גדות אגם הכסף, זמורה-ביתן, 1983 / מ"ב-מ"ג / 108
25. אינקוב דימטר, אני ואחותי קלרה, כתר, 1985 / מ"ו / 53
26. איתן מינה, חלומי של מולה, ספריית פועלים, תשמ"ד / מ"ב-מ"ג / 108
27. איתן שולמית, נטע מרחוב הורדים, כתר, 1985 / מ"ה / 53
28. אלדר ציפורה, בלצ הקוקוס ובקצב הרגאי, אלישר, 1984 / מ"ה / 53
29. אלדר מייק, הדולפינאים במבצע הצלת הדולפיין, "מעריב" / מ"ח / 46
30. אלון מרים, לגעת כמעט בתקרה, מסדה, 1984 / מ"ב-מ"ג / 106
31. אלחסיד ברכה (עיציבה), השפן הקטן, כתר — כתר לי, 1986 / נ"א / 43
32. אליצור רבקה, חלונות בערב, ההסתדרות הציונית, 1983 / מ"א / 54
33. אלמוג רות, גילגול, מסדה, 1986 / מ"ח / 43
34. אלמוג רות, צוענים בפרדס, מסדה, 1985 / מ"ה / 52
35. אלפי יוסי, המלך חלק לישון, 1986 / מ"ט / 59
36. אלתרמן נתן, איזה פלא, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ד / מ"א / 64
37. אמיר בנימין, מעשה שקרה ומותח נורא, כתר, 1985 / מ"ט / 45
38. אמיתי דן, חילד ויצירתו האמנותית, זמורה-ביתן, 1985 / מ"ז / 48
39. אנדרסן הנס כריסטיאן, אגדות אנדרסן, מסדה, 1985 / מ"ד / 64
40. אנדרסן הנס כריסטיאן, תשע אגדות, "מעריב", 1984 / מ"ב-מ"ג / 108
41. אפלפלד אהרן, בעת ובעונה אחת, הקיבוץ המאוחד, 1985 / נ"ב / 45
42. באירס בטי, כדורי משחק, עם עובד, 1984 / מ"ב-מ"ג / 111
43. באירס בטי, הקיץ של הברבורים, הקיבוץ המאוחד, 1984 / מ"ד / 65
44. בדאר שמוליק, איפא אמא, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו / מ"ח / 45
45. ביאליק, כתבים, תרצ"ג / מ"ד / 16
46. ביין מאירה, קריזה, כתר, 1985 / נ' / 58
47. בירן דן והובר יאן, הפלגה, ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 83
48. בירנבאום הלינה, ניגון פנימי, טרקלין, תשמ"ה / מ"ה / 53
49. בירשטיין יוסל, כחם של שקט, כתר, הקיבוץ המאוחד, 1986 / מ"ט / 49
50. בלום ג'ודי — שילה הגדולה, כתר, ראשית קריאה, 1986 / מ"ט / 61
51. בלום ג'ודי — סופר פשוט, כתר, ראשית קריאה, 1986 / נ' / 57
52. בלום ג'ודי — זה לא סוף העולם, כתר, ראשית קריאה, 1986 / נ' / 56
53. בלטמן רעיה — חיים משוגעים, דביר, 1984 / מ"ב-מ"ג / 84
54. בלטמן רעיה — זנגו, כתר, 1984 / מ"ב-מ"ג / 109
55. בליקוונטין, כינור הפלא, עם עובד, 1983 / מ"ב-מ"ג / 89
56. בן-דוד חנה, יומני של מוני העכבר, כתר, 1986 / נ"ב / 46
57. בן-כנען עוזי, ילד אחד רגיל, מסדה, 1986 / מ"ח / 43
58. בן-עזרא אברהם, ספר הפעלולים, כתר, 1986 / נ"ב / 44
59. בן-שאל משה, המוודה האדומה של מלך טונגה, מסדה, 1984 / מ"ב-מ"ג / 107

60. בן-שאול משה, ניל ניל בארץ עדין, מסדה, 1984 / מ"ד / 50
61. בן-שזר אלי, ילד שובב ירושלים, ספריית פועלים, 1986 / נ"א / 45
62. בנוזמן הגיית, כשנוסעים לארץ אחרת, דביר, תשמ"ה / מ"ו / 52
63. בנוזמן הגיית, יוקטן צובע את השמים, דביר, 1985 / מ"ח / 55
64. בנוזמן הגיית, נכד בגובה כוכב, מודן, 1987 / נ"ב / 38
65. בנישהי רות, מי ראה את ביתי, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו / נ"א / 20
66. בן-שחר רינה, חמישים ארטיקים, כתר, 1987 / נ"ב / 44
67. בקר אנטואנט, גם אני כמוכם, ראונסבורג-סחבק, / מ"ב-מ"ג / 85
68. בר חנה, מאין באים השירים, יסוד, 1981 / מ"ט / 60
69. בר חנה, גן הפלאים, יסוד, 1984 / מ"ט / 60
70. בר יוסף חמוטל, בקיץ זה יעבור, כתר-לי, 1984 / מ"ה / 61
71. בר-שלום הרי, הנגנים עובו את העיר, ספריית פועלים, 1986 / מ"ט / 50
72. בר-אל עדינה, מה קרה לכובע, ספריית פועלים, 1985 / מ"ח / 46 / 55
73. ברגמן תמר, כל אחד היה פעם ילד, ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 108
74. ברגסון גרשון, "שלושה דורות בספרות הילדים" יסוד / מ"ו / 34
75. ברון מרים ופרוכטמן מאיה, מחקרים בספרות ילדים, "אוצר המורה", תשמ"ה / מ"ד / 33
76. ברון מרים, סוגיות וסוגים בשירת הילדים, מטכ"ל — משרד הבטחון / מ"ו / 43
77. ברזילי אמירה, שמונה עשרה הוא ח"י, אחיעבר, 1985 / מ"ו / 54
78. ברק הודו, פעם בירושלים, ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 109
79. בשבים וינגר יצחק, הגולם, ספריית פועלים, 1985 / מ"ח / 46
80. גבעתי רוני, אור בארץ הענקים, ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 108, מה / 57
81. גדליה עמי, יידידים מעבר לכפר, דביר, 1984 / מ"ד / 64
82. גוג ונדה, מליון חתולים, קיבוץ מאוחד, תשמ"ד / מ"א / 64, / מ"ב-מ"ג / 106
83. גוטמן נחום, ביאטריצה, עם עובד, 1964 / מ"ב-מ"ג / 17
84. גוטמן נחום, החופש הגדול ותעלומת הארגונים, עם עובד, 1946 / מ"ב-מ"ג / 17
85. גוטמן נחום, הרפתקאות חמור שכולו תכלת, עם עובד, 1960 / מ"ב-מ"ג / 17
86. גוטמן נחום, מימות הפלאים, כתר, 1986 / מ"ט / 62
87. גולדברג לאה, אורי כדורי, ספרמת פועלים, תשמ"ה / מ"ד / 62
88. גולן צביה, המיתר האחרון, הקיבוץ המאוחד, 1986 / מ"ט / 55
89. גלברט עופרה, מסעות קדומים, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ה / מ"ד / 51, מ"ו / 53
90. גרוסמן דוד, סיפורי איתמר, עם עובד, 1986 / נ"א / 44
91. גריפה מריה, הוגו וג'וזפיין, מסדה, 1982 / מ"א / 66
92. גרנות משה, לחיות כמו כולם, כתר, 1986 / מ"ט / 57, מ"ט / 59
93. דגן אביגדור, מסיפורי עובדיה הסבל, כתר, 1985 / מ"ח / 56
94. דויל ארתור קינן, חותם הארבעה, זמורה-ביתן, 1983 / מ"ב-מ"ג / 110
95. דוקטור סוס, הספר שלי על עצמי, כתר, 1984 / מ"ד / 61
96. דור און אלה, גם המבוגרים טועים, הוצ' המחברת, 1984 / נ" / 55
97. דותן דודה, נסיעה טובה, כתר, 1986 / נ"ב / 44
98. דותן ריבה, יום אחד שיל, עם עובד, 1965 / מ"ה / 60, מ"ו / 45
99. דזולובסקי דינה, העץ של תמי, ספריית פועלים, 1983 / מ"א / 63
100. דזולובסקי דינה, למי בלון, למי דובון, ספריית פועלים / מ"ו / 45
101. דיציני רמי, הידד לדודות, כתר, 1987 / נ"ב / 38
102. דפני יעקב, הרפתקה בים סוף, שוקן, לילדים, 1984 / מ"א / 64

103. דקר רולף, מריוס,
זמורה ביתן, 1985 / מ"ח / 48, מ"ח / 57
104. דשא מיכאל, אבא תן לי יד,
דביר, 1985 / מ"ה / 60, מ"ח / 45
105. הברין רינה, מסע אל מסתרי ים המלח,
כתר, 1985 / מ"ח / 57
106. הדס ירדנה (ליקטה), מעשה ב...
עמיחי, תש"ד / מ"א / 63
107. הולם אן — אני דוד, סידרת נעורים,
ספריית פועלים / מ"ד / 54
108. הופרט שמואל, אותי לא שאלו,
ספריית פועלים, 1984 / מ"ד / 52, מ"ו / 53,
/ מ"ח / 38
109. הינה הלמה, הביצה היפה ביותר בעולם,
שוקן לילדים, 1987 / נ"ב / 37
110. הכהן דבורה, מועדים לשמחה,
מסדה, 1984 / מ"ב-מ"ג / 111
111. הלל ע., אנו פשוט, בטח ואלו,
הקה"מ, 1987 / נ"ב / 37
112. הר"אבן גיל, אגדה חדשה,
עם עובד, 1986 / נ"א / 53
113. הראל לואיזה, הקריאה שנענתה,
הוצ' המחברת / מ"ד / 48
114. הראל נירה, טוס הפלא המעופף,
מסדה, 1983 / מ"א / 66
115. הראל נירה, סיפורים לפני השינה,
עם עובד, 1984 / מ"ב-מ"ג / 105
116. הראל נירה, על המדף,
עם עובד, 1984 / מ"ב-מ"ג / 110
117. הראל נירה, כובע חדש,
עם עובד, 1985 / מ"ו / 54, מ"ח / 38
118. הרטלי ברנרד, הפינגוין גוג,
ספריית פועלים, 1985 / נ' / 44
119. הרטלי ברנרד, הקוף קרא,
ספריית פועלים, הקה"מ, 1986 / נ' / 44
120. הרצברג תזושה, החול צוחק,
אחיאסף, 1986 / נ"ב / 40
121. הרשקוביץ טובה, חלום האופניים של
קוקי חבוקי,
כתר, 1985 / מ"ח / 55
122. וולק אשר, "את הלוייתן אני מבקש",
ועוד סיפורי מעשיות,
"עולם חדש", ניו יורק, 1985 / מ"ט / 48
123. וורן ז'ול, אי התעלמות,
כתר, 1983 / מ"א / 67
124. וילד אוסקר, הנסיך המאושר,
"יבנה", 1982 / מ"ד / 63
125. וינשטיין דליה, סודות של ילדים אחרים,
ספריית "מעריב", 1985.
126. ורדי זאב, שנה אחת סוערת,
אור עם, 1984 / מ"ח / 47
127. זיידמן ד'ובס, כוכב בעלטה,
הוצאה עצמית, 1984 / מ"ה / 62
128. זרחי-כהן נורית, הילדה רובין חוד,
ספריית פועלים, 1982 / מ"ה / 18
129. זרחי-כהן נורית, הפרה שרוצה להיות זמרת,
דביר / מ"ו / 52
130. זרחי-כהן נורית, ארבלין מבית הברוש,
מסדה, 1986 / נ' / 55
131. חביב יפרח, גשמי אלון, כתר, 1985 / מ"ה / 62
132. חיימוביץ דפנה, לבדי ולא לבדי,
דביר, 1984 / מ"ב-מ"ג / 106
133. חלפי אברהם, שבעה גמדים,
הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו / נ"ב / 43
134. חלפי יפרח, גשמי אלון, כתר, 1985 / מ"ה / 62
135. חנוני יוסף, מהומה בכיתה,
"אור עם", תשמ"ז / נ"ב / 39
136. טנאי שלמה, מכתב לחבר נמר,
עם עובד, 1983 / מ"א / 63
137. טפר יונה, הצבים על נייר,
הקיבוץ המאוחד, תשמ"ו / מ"ח / 32
138. יהלום יצחק, מבעד למשקפיים שלי,
ספריית פועלים, 1983 / מ"א / 53
139. יובל נורית, ששת ימים הבריאה,
שוקן לילדים, 1983 / מ"א / 63
140. יובל שושנה, החופש הכי גדול,
כתר, 1984 / מ"ב-מ"ג / 87, מ"ב-מ"ג / 108
141. יוז ריצ'ארד, ארמון העכביש,
זמורה ביתן, 1984 / מ"ט / 62
142. ילין-גינת יהודית, מעשה ידי,
יבנה, 1985 / מ"ד / 53
143. יפתח אסתר, תלמיד, ספר ספריית,
מרכז הדרכה לספריות ציבוריות, תשמ"ה
/ מ"ה / 59
144. ישראלי בניציון וחנה, על שפת אגס סואן,
עם עובד / מ"ה / 54
145. לינדגרן אסתר, רונה בת השודר,
עם עובד, תשמ"ו / מ"ח / 57
146. לניאל אסתר וגיל אלדמע, שיר לאלף עריסות,
הקיבוץ המאוחד, תשמ"ד / מ"א / 57, מ"ד / 63

170. נאור לאה, ללוטף גב של צב, 1983 / מ"א / 63
171. נאור לאה, לא בכיתי הפעם, 1983 / מ"ד / 49
172. נאור מרדכי, הראשונים, 1983 / מ"א / 67
173. נאור מרדכי, טעם של פעם, 1984 / מ"ב-מ"ג / 111
174. נגיד חיים, סיפורו של הצב מר גדעון ששוני, ח"ה, תשמ"ר / נ"א / 48, נ"א / 51
175. נוי יצחק, גבעת האירוסים השחורים, 1984 / מ"א / 67
176. נוי יצחק, רון גיזדי, 1986 / נ' / 59
177. נוי יצחק, אור ואלכסנדר, 1987 / נ"ב / 25
178. סטאל הלה, טדי ג'ו והסוד הנורא, 1986 / נ' / 57
179. סטריטילד נואל, הקרקע מגיע, 1986 / נ"ב / 45
180. סטנדר, הקורא הקריאה הספרית, מרכז הדרכה לספריות ציבוריות, 1979 / מ"ב-מ"ג / 80
181. סידון אפרים, אוזו ומוזו מכפר קאקארונו, 1987 / 43
182. סימס מרים, אוטובוס גדול כמו העולם, הוצ' אחיאסף, 1984 / מ"א / 52
183. סלברג אינגריד, סוד וצבע בחיק הטבע, מסדה, 1984 / מ"ב-מ"ג / 106
184. סנונית מיכל, ציפור הנפש, מסדה, 1984 / מ"ד / 64
185. סתר יעקב, תיבת החלומות, ספריית פועלים, 1985 / נ' / 56
186. עגנון שמואל יוסף, ספר האותיות, שוקן לילדים, תשמ"ד / מ"א / 65
187. עדולה, העיפרון שלי הוא אוניה, מסדה, 1986 / מ"ט / 61
188. עזיאל אורית, פאבלו הנער האינדיאני, ספריית פועלים, 1984 / מ"ב-מ"ג / 110
189. עומר דבורה, דמעות של אש, שרברק, 1984 / מ"ב-מ"ג / 110
190. עומר דבורה, הטיסה במזרן המעופף, עם עובד, 1984 / מ"ד / 61
191. עומר דבורה, פתאום באמצע החיים, שרברק, 1984 / מ"ד / 64
192. עומר דבורה, קול קורא בחשכה, זמורה-ביתן, 1980 / מ"ח / 27
147. לניאל אסתר (עורכת), איזה חג לי, (קלטת). קשב, מסדה, 1984 / מ"ב-מ"ג / 105
148. לפיד שולמית, נערת התלומות, כתר, 1985 / מ"ו / 54, מ"ט / 54-53
149. מילן א. א., הבית בקרן פו, ליון אפשטיין, תשמ"ב / מ"ח / 48
150. מילן א. א., מסתרי הבית האדום, ידיעות אחרונות, 1986 / נ' / 48
151. מקניל ג'ואן, קספר החתול, כתר / מ"א / 62
152. מרים עודד, סוד המעיין הנעלם, הוצאה עצמית, 1986 / נ' / 46
153. מריאט קפטן, ילדי היער החדש, כתר, 1986 / נ' / 47
154. מרילר ג'ון, מלחמת הדוכנועים, אדם, 1985 / מ"ט / 62
155. כהן גרדה, עכשיו הוא כבר אבא שלי, ספריית פועלים, 1982 / מ"ב-מ"ג / 109
156. כהן מלכה, יופי של חופשה, אל"ף, תשמ"ד / מ"ב-מ"ג / 83
157. כהן שלומית, המחבוא של הרוח, עם עובד, 1984 / מ"ב-מ"ג / 81
158. כהן שלומית, גבעת הכפתורים, קיבוץ מאוחד, תשמ"ה / מ"ט / 59
159. כץ אבי, גמר ביער עד, מסדה, 1984 / מ"ה / 51
160. לובה מירה, תום רוצה יום הולדת, עם עובד, 1985 / מ"ט / 60
161. לוי שבתאי, מות סאריה היפה, הקה"מ, תשמ"ד / מ"א / 67
162. ליון קיפניס, אלף בית, הספר, התרפ"ג, הרפסה מחודשת
- מודן, 1985 / מ"ו / 49
163. לורד יואב, נא להכיר משפחת קפוץ, כתר, 1984 / מ"ב-מ"ג / 81
164. לורד יואב, סיפור האהבה של גמגילו ורוז, כתר, 1984 / מ"ב-מ"ג / 82
165. ליבמן אורנה, מאין את נערה, הקה"מ, תשמ"ג / מ"א / 66
166. ליבמן אורנה, משפחה שכזאת, כתר, ראשית קריאה, 1984 / מ"ב-מ"ג / 109
167. לינדגרן אסטרד, האחים לב ארי, ספריית פועלים, 1984 / מ"ד / 61
168. מורפי זילי, אבא דב רוצה לישון, יבנה, 1987 / נ"א / 45
169. מרין נגה, למה דוקא אני, "נעם", 1987 / נ"ב / 44

193. עינת עמליה, עודד שרצה להיות עודד, תל אביב, 1984 / מ"ד / 60 / מסדה.
194. עמיר אנדה — אני שר מאושרים, תל אביב, 1973 / מ"ב"מ"ג / 26 / מסדה.
195. ענתבי שמעון, האיש של הכלבה הלבנה, תל אביב, 1983 / מ"ב"מ"ג / 109 / נ"ב / 25 / כתר.
196. עקביא מרים, כרמי שלום, תל אביב, 1984 / מ"א / 67 / מסדה.
197. פוצ'ו, אפרים שנפלו ליל המכנסים, תל אביב, 1984 / מ"ב"מ"ג / 82 / מסדה.
198. פוצ'ו, האח הקטן של איה הג'ינג'ית, תל אביב, 1984 / מ"ה / 62 / מסדה.
199. פורר כרמי — קרה פדר, מלחמת הקוסמים, תל אביב, 1984 / מ"ז / 54 / מסדה.
200. פורת אלישע, ספינה ושלושה צריחים, תל אביב, 1983 / מ"ד / 58 / מסדה.
201. פטרסון קתרין, אמן הובובות, תל אביב, 1983 / מ"ב / 46 / מסדה.
202. פיש — נחשון תמר, מלך בשכונה, תל אביב, 1984 / מ"א / 66 / מסדה.
203. פקארד אדוארד, מערת הזמן, תל אביב, 1982 / מ"א / 65 / מסדה.
204. פראנק אנה, יומנה של נערה, תל אביב, 1984 / מ"ז / 4 / מסדה.
205. פריאל רות, להיות מורה, תל אביב, 1985 / מ"ז / 48 / מסדה.
206. פרנקל אלונה, בעלת החלומות, תל אביב, 1984 / מ"ה / 54 / מסדה.
207. צורן גבריאל, מורד הזמיר, תל אביב, 1986 / נ' / 51 / מסדה.
208. צלקת דן, פריחה בין שודדי הים, תל אביב, 1985 / מ"ה / 61 / מסדה.
209. קדם גאולה, איתמר, יסוד, תל אביב, 1984 / מ"ד / 64 / מסדה.
210. קומם אהרן, דגדוש והמכבש, תל אביב, 1984 / מ"ב"מ"ג / 106 / מסדה.
211. קורצ'אק יאנוש, קאיטוש המכשף, תל אביב, 1987 / נ"ב / 41-42 / מסדה.
212. קז פנינה, ברלה ברלה צא החוצה, תל אביב, 1985 / נ' / 44 / מסדה.
213. קז פנינה, ברלה ביט, תל אביב, 1987 / נ"ב / 43 / מסדה.
214. קיפניס דבורה, האם הנועזת, תל אביב, 1984 / מ"ד / 36 / מסדה.
215. קיפלינג רודיארד, ספר הג'ונגל, תל אביב, 1984 / מ"ד / 64 / מסדה.
216. קלירי בזורלי, מר הנשו היקר, תל אביב, 1984 / מ"ד / 64 / מסדה.
217. קלמנט דר' יורם, ביבר החיות, תל אביב, 1985 / מ"ז / 53 / מסדה.
218. קרונין א.ג., המצודה, תל אביב, 1986 / נ"ב / 46 / מסדה.
219. קריס ג'יימס, הילד שמכר את צחוקו, תל אביב, 1987 / נ"ב / 45 / מסדה.
220. רגב מנחם, הילד, הספר הסופר, תל אביב, 1987 / מ"ד / 38 / מסדה.
221. רו מורטון, הגל, עם עובד, 1981 / מ"א / 67 / מסדה.
22. רואי אמיליה, פגישה מקרית, תל אביב, 1986 / נ' / 59 / נ"א / 17 / מסדה.
223. רוזה אלי, חג בלב, מסדה, 1984 / מ"ד / 62 / מסדה.
224. רוז לישא, הצבעונים האדומים, תל אביב, 1984 / מ"ה / 62 / מסדה.
225. רוזנפרל שאולי, אבא של ג'ודי קיבל עונש, תל אביב, 1983 / מ"א / 53 / מסדה.
226. רוזנפרד גלילה, יותם בלש חוקר, תל אביב, 1984 / מ"א / 66 / מסדה.
227. רוזנפרד גלילה, משה דיין הנער מנהלל, משה דיין הנער מן העמק, תל אביב, 1984 / מ"ב"מ"ג / 111 / מסדה.
228. רון פדר גלילה, נאדיה, תל אביב, 1985 / מ"ד / מ"ז / 54 / מסדה.
229. רון פדר גלילה, המפקדת הקטנה, תל אביב, 1986 / נ' / 58 / מסדה.
230. רוסו נירה, יום הולדת מפתיע, תל אביב, 1983 / מ"א / 62 / מסדה.
231. רו אורית, מר נוטא ועין התפוחים, תל אביב, 1984 / מ"ב"מ"ג / 105 / מסדה.
232. רו אורית, יום הולדת של הצב עצלתיים, תל אביב, 1985 / נ' / 55 / מסדה.
233. רו הרצליה, קוביות קוביות, תל אביב, 1983 / מ"ב"מ"ג / 86 / מסדה.
234. ריבלין א. אשר, כנגד כולם, תל אביב, 1985 / מ"ז / 48 / מסדה.
235. שדמי חנן, שלדגיים על המים, תל אביב, 1984 / מ"ד / 62 / מסדה.
236. שהם דוד, המפתח שיצא לטייל, תל אביב, 1984 / מ"א / 64 / מסדה.
237. שטרייטוורצל אסתר, מכתבים לצופיה, תל אביב, 1984 / מ"ב"מ"ג / 110 / מ"ה / 51 / מסדה.

238. שטרן דינה, אצבעוני בכור שטן ומושיע,
צ'ריקובר, גומא / מ"ז / 45
239. שילה ורדה, סיפורי זאכו / נ"ב / 45
240. שילוני רחל, למה עגול למה כחול,
רשפים, 1985 / מ"ה / 56 / מ"ו / 43
241. שויכרמור צביה, ימים של אהבה,
כתר, 1986 / נ"א / 46
242. שיר סמדר, המון דברים קרו בקיץ ההוא,
כתר, 1985 / מ"ה / 52
243. שיר סמדר, ברוך הבא אח נחמד,
דביר / נ"א / 43
244. שיר סמדר, יש רגעים, דביר, 1984 / מ"ה / 61
245. שלנגל ולדיסלב, אשר קראתי למתים,
טרקלין / נ"א / 19
246. שנהב חיה, גדי קטן רוצה חבר,
מסדה, 1983 / מ"א / 63
247. שנהב חיה, ענק האדמה,
שוקן לילדים, 1987 / נ"ב / 37
248. שניר לאה, עוגת הכלולות,
רשפים, 1984 / מ"ה / 55
249. שניר מיריק, מעשה במסמרים,
הקיבוץ המאוחד, תשמ"ד / מ"ב-מ"ג / 92
250. שניר מיריק, קטנים קטנים,
הקיבוץ המאוחד, 1985 / מ"ה / 60
251. שניר מיריק, בבית שלי, שבא, 1984 / מ"ז / 44
252. שריג תקוה, ילדי בר,
ראשית קריאה, 1986 / מ"ט / 6 / נ"א / 45
253. שרף מיכל, בואו לארץ האגדות,
מרכז ההדרכה לספריות ציבוריות, תשמ"ה /
מ"ה / 59
254. תור-רוז ברוך, חומיבה ומלך המצוקים,
הקיבוץ המאוחד, תשמ"ה / מ"ד / 63
255. תמות בנימין, איך נוצרו הכוכבים,
הקיבוץ המאוחד, תשמ"ג / מ"ד / 62
256. תרבר ג' קיפלינג, ר, מוהם ס, סיפורי נסיכות,
הקיבוץ המאוחד / מ"ב-מ"ג / 107.

SIFRUT YELADIM VANOAR
JOURNAL FOR CHILDREN'S AND YOUTH LITERATURE

June 1987 Vol. XIII, No 4, (52)

ISSN 0334—276X

Editor; G. BERGSON

8 King David St.
Jerusalem, Israel

CONTENTS

Study and Research

Golem And Robot (a doll as a significance symbol Truth or Fabrication	<i>Dr. Salina Masheach</i>	3
The characteristics of Adventures in children's books	<i>Zafrira Gar</i>	10
"Uncle Thom's Cabin" again	<i>Niza Prilok</i>	13
Yellow Weeds for Tamor	<i>Menachem Regev</i>	16
A Look into the world of a blinde child	<i>Shula Eitan</i>	20
"Life and words	<i>Dr. Leah Hovav</i>	25
	<i>Elisheva Rosenboun</i>	28

Personalities

Mira Mintzer—Yari (First Anniversary of her death)	<i>Gershon Bergson</i>	32
--	------------------------	----

The Experience of Reading

"Love of Zion" by Mapu and his readers	<i>Dr. Ester Gay—Tarsi</i>	35
--	----------------------------	----

Reviews

First Sight		
Kaytustz the Magician by Yanush Korczak	<i>Gershon Bergson</i>	36
From the Bookshelf	<i>Shlomit Yonai</i>	41
Just arrived		43
Around the World		47
Index to Issues 41—52		48
Contents in English		51
Contets in Hebrew		63
		64

המושגותפים בחוברת

- איתן שולה — סופרת, מורה לספרות ילדים.
ברגסון גרשון — חוקר ספרות ילדים, משרד החינוך והתרבות.
גר צפיריה — סופרת, מבקרת.
ד"ר חובב לאה — חוקרת, סמינר למורים "אפרתה".
ד"ר טרסיגיא אסתר — מבקרת.
יונאי שלומית — גנן המדינה.
ד"ר סלינה משיח — חוקרת, מרצה מכללה ע"ש ילין.
פרילוק ניצה — משרד החינוך והתרבות, אגף לתוכניות לימודים.
רגב מנחם — חוקר, מרצה, המכללה ע"ש ילין.
רוזנבוים אלישבע — מורה